

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**BANČNA POSOJILA PO MEDNARODNIH STANDARDIH
RAČUNOVODSKEGA POROČANJA**

Ljubljana, september 2007

ROSANA KRISTANŠEK

IZJAVA

Študent/ka _____ izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom _____, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. UVEDBA MEDNARODNIH STANDARDOV RAČUNOVODSKEGA POROČANJA (MSRP) V BANKAH	2
2.1. Vloga bank	2
2.2. Razvoj mednarodnih računovodskih standardov	5
2.3. Prvo poročanje po MSRP	7
2.4. Primerjava SRS 2001 in MSRP	9
2.5. MSRP in BASEL II	10
3. FINANČNI INSTRUMENTI IN KONCEPT POŠTENE VREDNOSTI	11
3.1. Finančni inštrumenti po MSRP	11
3.2. Definicija finančnih inštrumentov	12
3.3. Klasifikacija finančnih inštrumentov	15
3.3.1. <i>Finančne naložbe v SRS 2001</i>	16
3.4. Odprava pripoznanja finančnega sredstva	17
3.5. Prehod na koncept poštene vrednosti	19
3.6. Kasnejše merjenje finančnih sredstev	20
3.6.1 <i>Pripoznavanje dobička in izgub iz kasnejšega merjenja</i>	21
4. BANČNA POSOJILA	21
4.1. Opredelitev bančnih posojil	22
4.2. Začetno merjenje posojil	23
4.4. Kasnejše merjenje posojil	25
4.4.1. <i>Metoda vrednotenja</i>	25
4.4.1.1. <i>Efektivna obrestna mera</i>	25
4.5. Oslabitve in rezervacije	26
4.5.1. <i>Nastanek dogodka, ki povzroči izgubo</i>	28
4.5.2. <i>Skupinsko ocenjevanje</i>	29
4.5.3. <i>Individualno ocenjevanje</i>	30
4.5.4. <i>Izračun oslabitve</i>	30
4.6. Primer izračuna oslabitve bančnega posojila	31
4.7. Vpliv prehoda na MSRP na poslovni izid bank	34
5. SKLEP	37
6. LITERATURA	39
7. VIRI	40

1. UVOD

Banke v Sloveniji predstavljajo jedro finančnega posredništva. Njihovo osnovno poslovanje povezujemo z odobritvijo posojil, ki med subjekti gospodarstva, negospodarstva in gospodinjstev predstavljajo prevladujočo obliko zadolževanja. Posojila danes pri nas urejajo mednarodni standardi računovodskega poročanja (MSRP). Slednji so nastali v želji po enotnem kapitalskem trgu, katerega del je z vstopom v Evropsko unijo postala tudi Slovenija. Z dopolnjenim Zakonom o gospodarskih družbah (ZGD-H) je postala uporaba MSRP po letu 2005 obvezna za vsa podjetja, katerih vrednostni papirji kotirajo na organiziranem trgu vrednostnih papirjev, banke in zavarovalnice.

Z diplomsko nalogo želim prikazati prehod na nove mednarodne standarde računovodskega poročanja za posojila in finančne inštrumente. Spremembe so vplivale na bančna posojila preko spremenjenega ocenjevanja tveganja, posledice sprememb pa so vplivale na rezultat bančnega poslovanja.

V prvem poglavju predstavim vlogo bank kot finančnih posrednikov, zakaj je njihova vloga pomembna za subjekte in kako jo opravljajo. Kljub novim konkurenčnim finančnim institucijam ostaja posojilna dejavnost glavna oblika zadolževanja. Banke uspešno opravljajo funkcijo preko različnih oblik transformacije sredstev, pri čemer je njihovo posredovanje povezano z izdajo lastnih sredstev. Računovodenje bank pri nas podpirata Zakon o bančništvu in Zakon o gospodarskih družbah, znotraj zakonsko določenega okvira pa so računovodski standardi tisti, ki predpisujejo podrobnejša navodila. V letu 2002 je Evropska unija sprejela uredbo ES (1606/2002), ki določa obvezno uporabo MSRP za članice EU. V drugem delu je predstavljen razvoj mednarodnih standardov računovodskega poročanja, ki so nastali v želji po večji primerljivosti finančnih informacij. V Sloveniji so ti nasledili uporabo nacionalnih slovenskih računovodskih standardov.

Drugo poglavje se osredotoča na finančne inštrumente, katerih del predstavljajo tudi posojila. Finančna sredstva, finančne obveznosti in kapitalski inštrument so z MSRP 7, MRS 32 in predvsem MRS 39 v računovodsko poročanje vnesli spremembe v vrednotenju in novo klasifikacijo finančnih inštrumentov v štiri kategorije: finančno sredstvo po pošteni vrednosti skozi poslovni izid – v posesti za trgovanje, finančne naložbe v posesti do zapadlosti, posojila, za prodajo razpoložljiva finančna sredstva. Pomen uvedbe načela poštene vrednosti, ki je nasledil statično računovodstvo, pa je zagotovil resničnost podatkov in povečal njihovo primerljivost.

Posojila so predstavljena v tretjem poglavju, kjer so opredeljene skupine, ki se zadolžujejo pri bankah z namenom investiranja finančnih sredstev. V nadaljevanju se osredotočim na začetno in kasnejše merjenje posojil po MSRP (metoda efektivnih obrestnih mer). Posredovanje finančnih sredstev je povezano s tveganji, pred katerimi se banka zavaruje z oblikovanjem rezervacij in oslabitev posojil. Novi standardi vnašajo v banke več tveganja, saj za

oblikovanje rezervacij in oslabitev potrebujejo izpolnjene kriterije, kot so zamujanje s plačilom, kršenje pogodbe itd. Teoretičnem delu je dodan praktičen primer, v katerem želim prikazati proces nastanka izgube in reakcijo banke na ta dogodek. V zadnjem delu poglavja poudarim vpliv rezervacij in oslabitev na posojilno aktivnost bank in njihov poslovni rezultat.

2. UVEDBA MEDNARODNIH STANDARDOV RAČUNOVODSKEGA POROČANJA (MSRP) V BANKAH

2.1. Vloga bank

Finančni posredniki imajo vlogo vmesnega člana med suficitnimi ekonomskimi subjekti, ki želijo investirati presežke denarnih sredstev, in deficitnimi ekonomskimi subjekti, katerih potrebe po finančnih sredstvih presegajo njihove lastne zmožnosti. S posredovanjem med ekonomskimi subjekti finančni posredniki presegajo omejitve, ki jim jih postavlja finančni trg, in s tem olajšajo prenos sredstev in povečajo njihov obseg (Dimovski et al., 2000, str. 4).

Banke predstavljajo eno izmed vej finančnih posrednikov. Zaradi njihove narave dela, kjer se sredstva zbirajo v obliki vlog ali depozitov različnih dospelosti in nalagajo v obliki posojil in vrednostnih papirjev, jih uvrstimo v kategorijo depozitnih finančnih posrednikov. Mednje med drugim uvrščamo tudi hranilnice in kreditne zadruge ter druge finančne posrednike, ki imajo v svoji pasivi prejete vloge. Banke, ki se osredotočajo na osnovno vlogo sprejemanja depozitov in dajanja posojil, imenujejo poslovne banke¹. Do danes so tudi slednje razširile svoje ponudbe storitev in produktov kot odgovor na višje zahteve strank, vendar še vedno ostajajo vodilne na področju zagotavljanja osnovnih bančnih funkcij (Geisst, 1993, str. 25).

Ko govorimo o bančnem poslovanju, moramo razčistiti uporabo terminov posojilo in kredit, ki ju v rabi večkrat zamenjujemo, vendar pojma nista soznačnici. Ribnikar opredeljuje kredit kot širši pojem. Bančni kredit naj bi bila terjatev banke do komitentov, ki največkrat nastane iz naslova bančnega posojila. Iz tega sledi, vsako posojilo je kredit, vendar vsak kredit ne more biti tudi posojilo (Ribnikar, 2006, str. 238).

V angleški terminologiji se uporablja izraz posojilo (»loan«), kar se je ohranilo tudi s prevodom mednarodnih standardov računovodskega poročanja v slovenščino. Iz razloga, ker se moja diplomska naloga opira na MSRP, kjer je opredeljen pojem posojilo, sem se odločila za uporabo slednjega termina.

S sprejemanjem vlog in dajanjem posojil z izdajanjem lastnih finančnih oblik opravlja banka funkcijo transformiranja finančnih sredstev iz oblike, ki je za večino javnosti manj zaželeno

¹ Drugo obliko finančnih posrednikov predstavljajo investicijske finančne institucije (institucionalni investitorji), ki se glede na način zbiranja prihrankov delijo na pogodbene finančne institucije (zbirajo prihranke na osnovi posebnih pogodbenih razmerij – zavarovalnica) in investicijska podjetja (zbirajo prihranke na osnovi izdanih vrednostnih papirjev – vzajemni in investicijski skladi) (Dimovski et al., 2000, str. 6).

(pri tem mislimo na finančne prihranke suficitnih subjektov), v obliko, kateri je javnost bolj naklonjena (želena s strani deficitnih subjektov, ki imajo finančni primanjkljaj) (Dimovski et al., 2000, str. 1).

Vendar, zakaj potrebujemo banke kot finančne posrednike, zakaj prenosa sredstev ne opravijo varčevalci in investitorji sami? Zavedati se moramo, da trg ni popoln, da obstajajo motnje, ki onemogočijo varčevalcem in investitorjem, da bi lahko učinkovito diverzificirali sredstva in pri tem dosegli optimalno delitev tveganja (Freixas et al., 1998, str. 18).

Motnje, ki se ustvarjajo, so med drugim povezane z asimetrijo informacij, ki se pojavlja na trgu. Banke to nepopolnost na trgu rešujejo s tem, da s specializacijo izkoriščajo ekonomije obsega in ekonomije prihrankov² pri zbiranju informacij. Za razliko od posameznikov se banka posledično sooča s povprečno nižjimi stroški zbiranja informacij o komitentih, hkrati pa je tudi iniciativa po kasnejšem nadzoru, npr. danih posojil podjetju, večja zaradi višjih vložkov v podjetja.

Pri svojem poslovanju banka hkrati prevzema poslovna tveganja, ki jih mora ugotoviti, meriti, obvladovati in spremljati, kot to pri nas predpisuje Zakon o bančništvu.

Glavno tveganje, s katerim se banke soočajo pri odobravanju posojil, je **kreditno tveganje**. Kreditno tveganje pomeni verjetnost, da dolžnik zaradi kateregakoli razloga ne izpolni svoje finančne ali pogodbene obveze. S tem mislimo na neplačilo glavnice posojila ali obresti na glavnico. Ob odobritvi posojila banka poskuša ta tveganja preprečiti, pri čemer se poslužuje posebnih ukrepov, ki vključuje preverjanje kreditne sposobnosti posojilojemalca (opravi se kreditna analiza), nadzor odobrenega posojila in druga zavarovanja (uporablja stvarna kreditna zavarovanja – premoženje, denarne zneske itd., in osebno kreditno zavarovanje, kjer se tretja oseba zaveže, da prevzame obveznosti, če jih kreditojemalec ne izpolni) (Zakon o bančništvu, 2006).

Po odobritvi posojila banka kreditno tveganje obvladuje z oblikovanjem rezervacij, ki so podane v Sklepu o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic.

Druga pomembna oblika tveganja je **obrestno tveganje**, ki je povezano s spremembo obrestne mere. Pojavlja se zaradi neuskkljenosti dospelosti bančnih naložb in obveznosti, kot posledica pa lahko ustvari nepredvideno povišanje pasivnih obrestnih mer in znižanje aktivnih obrestnih mer, kar negativno vpliva na maržo v banki. Slednje vodi v tveganje refinanciranja (zapadlost bančnih naložb je krajša od zapadlosti virov iz bančnih naložb) ali tveganje reinvestiranja (zapadlost virov sredstev je daljša od zapadlosti naložb, ki se financirajo iz omenjenih virov) (Dimovski et al., 2000, str. 134-136).

² Ekonomije obsega – dolgoročno upadanje povprečnih stroškov, ki ga dosežemo s pridobitvijo v večjih količinah (npr. informacij), razpršitev fiksnih stroškov.

Ekonomija prihrankov – zmanjšanje stroškov zaradi večplastnosti izkoriščanja inputa (informacij), lahko se uporabi tako pri prvem kot tudi pri drugem subjektu, ne da bi se pri tem zvišali stroški za prvi subjekt. (Slovar Evropske skupnosti, 2003, str. 2-3).

Obrestno tveganje se lahko obvlada na tri načine: z naravno imunizacijo (banka izravna vrzel trajanje posameznih naložb in sredstev), umetno imunizacijo (opravimo z uporabo izvedenih finančnih inštrumentov) in uporabo različnih modelov simulacije (Dimovski et al., 2000, str. 143).

Poleg obrestnega tveganja med tržna tveganja uvrščamo tudi **valutna tveganja**. Slednja pomenijo tveganje nastanka izgube zaradi spremembe deviznih tečajev. Do valutnega tveganja pride zaradi neizravnane tečajne pozicije, ko naložbe in obveznosti, ki jih imamo v eni valuti, niso enake. Banke tveganje omejujejo z izravnavanjem neto pozicije v bilanci in izvenbilanci (z izvedenimi finančnimi inštrumenti), hkrati pa zmanjšujejo tveganje z večjo diverzifikacijo naložb in obveznosti v večih valutah (Dimovski et al., 2000, str. 148-150).

Banka mora za obvladovanje tveganj zagotavljati potreben obseg kapitala, kar imenujemo **kapitalska ustreznost**³. Nova kapitalska ureditev BASEL II gre korak dalje in poskuša spodbujati banko, da se ne osredotoči le na zagotavljanje potrebnega obsega kapitala, temveč da deluje v smeri razvijanja tudi drugih oblik obvladovanja tveganj, kot so izboljšanje notranjih kontrol, oblikovanje rezervacij in upoštevanje notranjih limitov. Tako se ne bodo odpravljale le posledice tveganj, temveč se bodo učinki tveganj že sproti omejili ali preprečili (Nadzor bančnega poslovanja, 2007, str. 6).

Celoto, ki med drugim zajema obvladovanje informacijskih stroškov in tveganj ter omogoča posameznikom bančne produkte, ki jih želijo, vključujemo v glavno funkcijo bank, ki jo imenujemo **transformacija sredstev**.

Spodaj so predstavljene tri oblike transformacije sredstev (Freixas et al., 1998, str. 2-4):

- **kvantitativna transformacija sredstev**

Pri kvantitativni transformaciji sredstev banke izberejo enoto produkta (depozit ali posojilo) in ga nato denominirajo na enoto, ki je zaželeno s strani uporabnika. Se pravi, da lahko z zbiranjem večjega števila depozitov, ki so po večini v nižjih zneskih (vloge prebivalstva), odobrijo poljuben znesek posojila. Pri tem se lahko v celoti izognejo tveganju.

- **kvalitativno transformacijo sredstev**

O kvalitativni transformaciji sredstev govorimo, ko ima banka dostop do kvalitetnejšega portfelja naložb, saj poseduje informacije, ki jih s stroškovnega vidika posameznik ne bi mogel pridobiti. Pri kvalitativni transformaciji sredstev banka s tem, ko izdaja lastna sredstva, na trg ponudi produkte z višjim donosom, kot če bi ponudila le celotne portfelje posojil.

³ Kapitalska ustreznost pomeni, da banka vedno razpolaga z ustreznim obsegom kapitala, glede na obseg in vrste storitev, ki jih opravlja, ter tveganja, ki jim je izpostavljena pri opravljanju teh storitev (Zakon o bančništvu, 2006).

- **transformacija dospelosti**

Tretja oblika transformacije je transformacija dospelosti. Slednja rešuje neuskklajenost depozitov, ki so v večini kratkoročni, in posojil, katerih dospelost je daljša. V primeru neobstoja finančnega posrednika bi lahko nastali dve posledici. Kot prvo bi se morali posojiljemalci zadolževati za krajša obdobja ali poiskati vlagatelja, ki bi bil pripravljen finančna sredstva vložiti za dalj časa. Kar pa vodi v drugo posledico. Glede na to, da so vlagatelji nenaklonjeni daljšemu obdobju, bi za tako posojilo zahtevali višjo obrestno mero kot v primeru kratkoročnega posojila. Banka prvo težavo v dospelosti rešuje s tem, da ko izdaja lastna sredstva, transformira dolgoročna sredstva v kratkoročna in obratno. Pri tem ima investitor več možnosti glede časovnega pologa depozita in posojiljemalec se lahko zadolži za dlje časa. Ob tem banke zaračunajo nižjo obrestno mero, saj vključujejo večje število depozitov za dosego višje dospelosti (Fabozzi et al., 2002, str. 17).

Slovensko gospodarstvo se uvršča med države z bančnim gospodarstvom⁴, za katero je značilna dominantna vloga finančnih posrednikov, natančneje bank. Pri tem posojila predstavljajo glavno obliko zunanjega financiranja podjetij, posledično je na trgu višji delež bančnih vlog in posojil v celotnih finančnih sredstvih in obveznostih v primerjavi s tržnim gospodarstvom (Šević, 2001, str. 37-41).

Poslovanje bank v Sloveniji urejata Zakon o bančništvu (ZBan-1), ki med drugim določa pogoje za opravljanje bančnih in drugih poslovnih funkcij (ustanovitev, poslovanje, nadzor, prenehanje poslovanja), in Zakon o gospodarskih družbah (ZGD). Zakonsko določena pravila podrobneje iz strokovnega vidika opredeljujejo računovodski standardi. Do leta 2006 je banka uporabljala slovenske računovodske standarde (SRS), nato jih je nasledila uporaba mednarodnih standardov računovodskega poročanja.

2.2. Razvoj mednarodnih računovodskih standardov

Idejo o uvedbi mednarodnih računovodskih standardov prvič zasledimo v poznih 60-tih letih. Že v letu 1973 pa se je sprožil interes in zahteva po vzpostavitvi organa, ki bi se aktivno ukvarjal z izdajo enotnih globalnih standardov in njihovo implementacijo. V ta namen je nastal IASC (International Accounting Standards Committee)⁵ kot dogovor med vplivnimi računovodskimi organi Avstralije, Kanade, Francije, Nemčije, Japonske, Mehike in Nizozemske. Njihova prioriteta je bila izdaja standardov, ki bi obravnavali ključne računovodske razprave in omogočili primerljivost finančnega poročanja med državami. V letih 1974 do 2001 so bili izdani mednarodni računovodski standardi (MRS)⁶. Pri čemer je pomembno omeniti, da IASC nikoli ni imela formalne avtoritete od podjetij zahtevati usklajevanje računovodskih izkazov v skladu z MRS.

⁴ Druga oblika gospodarstva tvorijo tržna gospodarstva, kjer vrednostni papirji, ki kotirajo na finančnih trgih, sestavljajo glavino finančnih sredstev (primer: ZDA, Velika Britanija).

⁵ IASC – Odbor za mednarodne računovodske standarde – SMRS.

⁶ IAS- International Accounting Standards

Kot odgovor začetnim kritikam, da je vsebina MRS preveč obširna in je s tem omogočila preveč variacij pri implementaciji znotraj države, so v letu 1997 ustanovili SIC (Standing Interpretations Committee)⁷, katerega naloga je bila interpretacija mednarodnih standardov in hkrati usmerjanje pri nejasnostih (History of IASB, 2007).

Razvoj računovodskih standardov poročanja je od leta 1973 nenehno predstavljal odgovor na večje potrebe po transparentnosti, primerljivosti in kvaliteti finančnih informacij ter lažjo implementacijo na svetovni ravni. Mejnika, ki sta omogočila svetovno uporabo MRS, s čimer je bila zaprta pot US GAAP (United States Generally Accepted Accounting Principles)⁸, sta nastopila v letu 2000. Dogovor z IOSCO (International Organization of Securities Commissions)⁹ je odprl pot globalizaciji MRS s tem, ko je predlagal MRS za podjetja, ki kotirajo na borznih trgih po svetu. Predlog je bil v istem letu podprt s strani Evropske komisije z izdajo listine z naslovom Strategija računovodskega poročanja v EU: pot naprej, kjer so bili MRS prvič širše priporočeni, ne le za na borzi kotirajoča podjetja, temveč tudi za finančne institucije – banke in zavarovalnice. V letu 2002 je EU v želji po bolj uspešnem in stroškovno učinkovitemu delovanju kapitalskega trga ter boljšem delovanju notranjega trga sprejela Uredbo (ES) 1606/2002, ki določa neposredno sprejetje in uporabo mednarodnih računovodskih standardov znotraj Skupnosti z namenom visoke stopnje preglednosti in primerljivosti finančnega poročanja. To je pomenilo, da so morala vsa javna podjetja, ki kotirajo na borzi, vključno z bankami in zavarovalnicami, na območju EU svoje konsolidirane računovodske izkaze pripraviti v skladu s sprejetimi mednarodnimi standardi računovodskega poročanja s 1. januarjem 2005. Uredba je bila 19. julija sprejeta s strani Evropskega parlamenta in Sveta, po pozitivnem mnenju ARC (Accounting Regulatory Committee)¹⁰ je 29. septembra 2003 Komisija potrdila tudi Uredbo (ES) 1725/2003, ki je določala sprejetje 32-ih mednarodnih standardov. Izpuščeni sta bili MRS 32 in MRS 39, katerima so nasprotovale finančne institucije.

Sprememba v izdaji MRS je nastala v letu 2002, ko se je kot naslednik IASC formiral IASB (International Accounting Standards Board)¹¹, odgovoren za izdajo novih standardov – Mednarodnih standardov računovodskega poročanja (MSRP)¹². Leto kasneje se je preoblikoval tudi odbor, ki sprejema pojasnila k standardom, SIC se je preoblikoval v IFRIC (International Financial Reporting Interpretation Committee)¹³ (Vezjak, 2004a, str. 97-100).

Medtem ko je do leta 2005 le 350 podjetij pripravljalo svoje računovodske izkaze v skladu z MSRP, je njihovo število v letu 2005 z Uredbo naraslo na 7000.

⁷ SIC – Strokovni odbor za pojasnjevanja (SOP).

⁸ US GAAP – Splošno sprejeta računovodska načela v Združenih državah Amerike

⁹ IOSCO – Mednarodna organizacija komisij vrednostnih papirjev.

¹⁰ ARC je bila ustanovljena s strani Komisije, da ji svetuje in poda mnenje o njenih predlogih pri uvedbi ali odobritvi mednarodnih računovodskih standardov.

¹¹ IASB – Upravni odbor za mednarodne računovodske standarde (UOMRS).

¹² IFRS – International Financial Reporting Standards

¹³ IFRIC – Svet za pojasnjevanje mednarodnih standardov računovodskega poročanja.

V zbirko MSRP vključujemo:

- MRS – izdani s strani IASC do aprila 2001,
- MSRP – izdani s strani IASB (od aprila 2001 dalje),
- pojasnila SIC, izdana s strani SIC do marca 2002,
- pojasnila IFRIC, ki jih je do tedaj izdal IFRIC

(Vezjak, 2004a, str. 101).

2.3. Prvo poročanje po MSRP

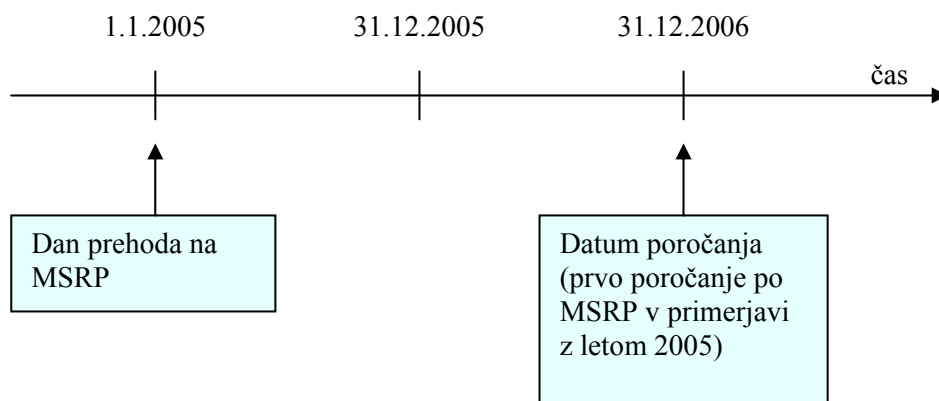
Z vstopom Slovenije v EU so postale uredbe EU za nas zavezujoče, direktive pa smo dolžni uvrstiti v svojo pravno ureditev. Tako so spremembe, ki uvajajo uporabo novih mednarodnih standardov računovodskega poročanja, pri nas zakonsko podprte. Na podlagi posodobljene 4. direktive (78/660/EGS) in 7. direktive (83/349/EGS) ter sprejetih uredb EU (ES) 1606/2002 in (ES) 1725/2003 je bil ustrezno dopolnjen Zakon o gospodarskih družbah (Novela ZGD-H), ki 51. člen ZGD¹⁴ med drugim dopolni s 3. členom (enajsti odstavek 51. člena zakona), ki določa neposredno uporabo MSRP, in 36. členom, ki določa, da banke prvič sestavijo računovodska poročila v skladu z MSRP za poslovno leto, ki se začne 1. januarja 2006 ali kasneje, glede na sklep Banke Slovenije, ki ga je morala slednja podati dva meseca po sprejetju ZGD-H (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gospodarskih družbah – ZGD-H, 2004) (Projektna skupina za uvedbo mednarodnih standardov računovodskega poročanja, 2004, str. 163-164).

Za banke in hranilnice je Banka Slovenije februarja 2005 s posebnim sklepom predpisala izdelavo računovodskih poročil v skladu z MSRP s 1. januarjem 2006 (Sklep o določitvi začetka uporabe mednarodnih standardov računovodskega poročanja za banke in hranilnice, 2005). Izbrano leto se je ujemalo z izdajo prenovljenih Slovenskih računovodskih standardov 2006, ki se močno opirajo na mednarodne, hkrati pa se ni prekrivalo z implementacijo evra in Basel II standardov, ki sta bila izpeljana z začetkom leta 2007 (Anadolli, 2005, str. 65-69).

V spodnji preglednici je prikazan časovni raspored za prvi prevzem MSRP za banke. Na datum prehoda, 1. januarja 2005, je morala banka pripraviti otvoritveno bilanco stanja, ki je služila le za primerljivost informacij za leto v prehodu, ni pa je bilo potrebno objaviti.

¹⁴ 51. člen – 7. poglavje (Poslovne knjige in letno poročilo) določa splošna pravila poročanja.

Slika 1: Časovni razpored prvega prevzema MSRP za banke

Vir: Volskis, 2005, str. 41; Lastna prilagoditev, 2007.

Banke, ki so v letu 2006 prvič poročale po MSRP, so morale ob prehodu upoštevati standard MSRP 1 – Prva uporaba MSRP, ki natančno določa, kako naj poteka prehod na MSRP, kdaj ga uporabiti, kako meriti gospodarske kategorije in katere računovodske izkaze mora vsebovati prvo poročanje. Pojem »poročanje prvič« pomeni, da v preteklosti niso bili sestavljeni popolni računovodski izkazi po MSRP, da ti niso bili predani zunanjim uporabnikom računovodskih informacij ali ti niso vsebovali izrecne izjave o popolni skladnosti z MSRP (Čuček, 2005, str. 72-75).

Za lažjo vpeljavo MSRP v bankah je Banka Slovenije med drugim izdala naslednje predpise in navodila o prehodu:

- Sklep o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic s prilogami – kontnim okvirom in shemami RI – Uradni list RS, št. 64/2005 (zadnja verzija Uradni list, št. 28/2007),
- Sklep o ocenjevanju izgub kreditnega tveganja bank in hranilnic – Uradni list RS, št. 67/2005,
- Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic – Uradni list RS, št. 62/2005, Uradni list RS, št. 67/2005,
- Navodilo o prehodu na mednarodne standarde računovodskega poročanja (Uradni list RS, št. 67/2005).

MSRP 1 se je osredotočil predvsem na pripravo otvoritvene bilance stanja na dan prehoda na MSRP. Pri čemer se je morala vrednost sredstev in obveznosti do njihovih virov prikazati, kot da bi banka že do sedaj uporabljala MSRP (uporabijo se le MSRP, veljavni v obdobju, za katero banka prvič poroča po MSRP).

Pri otvoritveni bilanci stanja je potrebno ponovno preveriti posamezne postavke, če ustrezajo MSRP, in jih nato pripoznati, če bi morale biti, pa še niso, izločiti tiste, ki ne smejo biti pripoznane, preveriti merjenja posameznih postavk in prerazporediti posamezne postavke, da ustrezajo razporeditvi po MSRP (Čuček, 2005, str. 77).

2.4. Primerjava SRS 2001 in MSRP

Slovenski računovodski standardi (SRS) predstavljajo obvezna pravila računovodenja, ki so namenjena zunanjemu in notranjemu poročanju in temeljijo na domačem kodeksu računovodskih načel. Do leta 1989 je država z zakoni urejala področje računovodenja, nato pa je z Zakonom o računovodstvu pooblastila Slovenski inštitut za revizijo za njihovo oblikovanje in s tem urejanje računovodenja prepustila stroki. Že od samega začetka so se pri oblikovanju orientirali ne le na domače računovodske teorije, temveč delovali v smeri kompatibilnosti z mednarodnimi računovodskimi standardi in smernicami EU. Vsebinsko imajo SRS zakonsko določena pravila računovodenja v ZGD, njihov namen je, da znotraj teh pravil podrobneje razčlenjujejo, pojasnjujejo in določajo njihovo uporabo. Pri tem se osredotočijo predvsem na postopke, ki vplivajo na predpisane računovodske izkaze (bilanca stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz finančnega izida, izkaz gibanja kapitala in pojasnila) (Slovenski računovodski standardi, 2001, str. 11).

V letu 2006 so bili izdani prenovljeni Slovenski računovodski standardi (SRS 2006), ki se močno opirajo na vzporedno izdane MSRP. V diplomski nalogi sem se zaradi obravnave prehoda na MSRP osredotočila na SRS 2001, saj so bili za banko v uporabi do 1. januarja 2006.

Prva razlika, ki jo opazimo pri primerjanju SRS in MSRP, je v namenu standarda. Medtem ko je SRS namenjen tako zunanjim kot tudi notranjim uporabnikom, se MSRP osredotoča na spremljanje poslovanja in poročanja zunanjih uporabnikov računovodskih izkazov. Za MSRP lahko rečemo, da so zelo zahtevni in obsežni standardi, namenjeni predvsem velikim podjetjem, ki se ne sprejemajo v paketu, temveč glede na potrebe na določenih področjih. Podlaga za njihovo pripravo in uporabo je zapisana v Okvirnem navodilu za pripravljavanje in predstavljavanje računovodskih načel (Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements), ki za razliko od Kodeksa računovodskih načel, ki urejajo SRS, niso tako podrobno določeni. Tako v uvodu SRS kot tudi pri Okvirnih navodilih MSRP najdemo predpisane kakovostne značilnosti računovodskih izkazov:

- Razumljivost – oba standarda poudarjata, da so računovodski izkazi razumljivi, če jih uporabniki razumejo, pri tem SRS dodaja pomen kontov in knjižb na njih.
- Ustreznost – SRS ustreznost vidi v potrebnih in koristnih postavkah, prav tako so pomembni konti in knjiženja na njih; MSRP vidi pomen v ustreznih informacijah, ki morajo vplivati na poslovne odločitve, pomagajo potrditi ali opustiti lastne odločitve.

- Zanesljivost – po MSRP, za razliko od SRS, ni potrebno, da so konti in knjižbe na njih popolnoma zanesljivi, temveč da so informacije popolne glede bistvenosti in stroškov.
- Primerljivost – MSRP ne zahteva primerljivosti na ravni kontov in knjižb in nima obveznosti enotnega kontnega načrta, medtem ko SRS to predpisuje.

Vsebinsko obsega SRS 30 splošnih standardov in 8 posebnih računovodskih standardov, ki urejajo posebnosti računovodenja v posameznih organizacijah (npr.: SRS 31 – Računovodske rešitve v bankah) (Slovenski računovodski standardi, 2001, str. 12). MSRP, ki so nastajali brez logičnega zaporedja in v večini ne obravnavajo posamezne ekonomske kategorije, danes obsegajo 29 MRS in 8 MSRP (sprejetih po letu 2002).

Pri tem je lahko posamezen standard povezan z večimi mednarodnimi računovodskimi standardi in smernicami EU in enako je lahko posamezen mednarodni standard upoštevan v večih slovenskih računovodskih standardih. Kot primer lahko omenim SRS 31 – Računovodske rešitve v bankah, ki so se opirale na MRS 30 – Razkritja v računovodskih izkazih bank in podobnih finančnih institucij¹⁵, ki je bil obratno povezan z večino splošnih slovenskih računovodskih standardov¹⁶.

Oba standarda omenjata štiri računovodske izkaze:

- bilanco stanja,
- izkaz poslovnega izida,
- izkaz finančnega izida,
- izkaz gibanja kapitala.

Razlika nastane pri določanju obrazca za posamezni računovodski izkaz oz. njegovo obliko. Pri tem MSRP opredeljuje le postavke posameznega izkaza, ne pa tudi njegove oblike, kot to določa SRS. Je pa oblika računovodskih izkazov določena z ZGD-H in jo morajo upoštevati vsa podjetja, ki pri sestavljanju izkazov uporabljajo MSRP (Vezjak, 2004, str. 31-44).

2.5. MSRP in BASEL II

Z letom 2007 je v veljavo stopil tudi novi BASEL II, ki ureja minimalni potrebni kapital banke. Z MSRP imata nekaj skupnih ciljev, še vedno pa so področja, ki se razlikujejo, kar otežuje poslovanje finančnim institucijam, ki stremijo po vzporedni uporabi obeh. Obema je skupna želja po večji transparentnosti delovanja finančnih institucij, kar naj bi posameznim udeležencem na trgu in nadzornih inštitucijam omogočilo boljši dostop do informacij in lažje

¹⁵ MRS 30 – Razkritja je bil v veljavi do 18. avgusta 2005, ko ga je nasledil MSRP 7 – Finančni inštrumenti: razkritja.

¹⁶ Med splošne SRS uvrščamo:

SRS 1-19, ki so namenjeni vrednotenju postavk v bilanci stanja in izkazu poslovnega izida ter dodatnega razkrivanja.

SRS 24-30, ki določajo računovodske izkaze za zunanje poslovno poročanje, proučevanje in informiranje (SRS 2001).

odločanje. Hkrati oba delujeta v smeri omejitve tveganj, ki že obstajajo. Razlike med njima nastopijo v primeru njunega osnovnega namena. Namen MSRP je zagotavljati informacije, ki so pomembne za odločanje, glede na dejansko stanje podjetja in njihove pričakovane dobičke. Na drugi strani BASEL II deluje v smeri zagotavljanja zanesljivosti in stabilnosti finančnega sistema. Zahteva zadostno količino lastnih sredstev, ki segajo tudi izven bilančnega poslovanja. Pomembno razliko pa predstavlja tudi način, kako banke ocenjujejo dogodek izgube. Po MSRP se dogodek ocenjuje kot status quo v določenem trenutku v prihodnosti, medtem ko BASEL II že vnaprej ocenjuje pričakovana tveganja (PriceWaterhouseCoopers, 2006). Obravnavanje tveganj se v banki povezuje predvsem z odobravanjem finančnih inštrumentov, ki zaradi narave dejavnosti banke prevladujejo v aktivni in pasivi bilanci stanja.

3. FINANČNI INSTRUMENTI IN KONCEPT POŠTENE VREDNOSTI

3.1. Finančni inštrumenti po MSRP

Novi mednarodni standardi računovodskega poročanja so na področju finančnih inštrumentov banke najbolj zaznamovali. Predvsem spremenjeno vrednotenje finančnih sredstev, ki predstavljajo več kot 90% aktive bilance stanja, je ob prehodu na MSRP od bank zahtevalo prilagoditve, ki so močno vplivale na spremembe v kapitalu, dobičku in bilančni vsoti.

Glede na pomen kakovosti standardov Komisija Evropskih skupnosti ob sprejetju MSRP (sprejetje paketa 32 MRS) z Uredbo (ES) 1725/2003 standarda, ki urejata področje finančnih inštrumentov, MRS 32 – Finančni inštrumenti: razkritje in predstavitev in MRS 39 – Finančni inštrumenti: pripoznavanje in merjenje, ni sprejela, temveč je z njihovo uvedbo počakala, da se je projekt izboljšav zaključil.

Z Uredbo (ES) 2237/2004 je bil 29. decembra 2004 sprejet MRS 32 – Finančni inštrumenti: razkritje in predstavitev. Standard je nastal z namenom uvedbe osnovne klasifikacije finančnih inštrumentov in ločitve pojmov finančna obveznost in kapitalski inštrument. Drugi del standarda so sestavljala razkritja, katerih namen je zagotoviti informacije za lažjo razumevanje finančnega poslovanja in finančnih inštrumentov podjetja. Slednji so doživeli več prehodov med standardi. Do 18. avgusta 2005 so sestavljali del MRS 30: Razkritja v računovodskih izkazih bank in podobnih finančnih inštitucij. Nato ga je nasledil MSRP 7: Finančni inštrumenti: razkritja¹⁷, ki od banke zahteva kvantitativna in kvalitativna razkritja glede na tveganja, ki so povezana s finančnimi inštrumenti v računovodskih izkazih.

Še pomembnejše je bilo sprejetje MRS 39 – Finančni inštrumenti: pripoznavanje in merjenje z Uredbo (ES) 2086/2004. Za finančne institucije predstavlja omenjeni standard osnovo

¹⁷ Z uvedbo MSRP 7 – Finančni inštrumenti: razkritje se MRS 32 preimenuje v Finančni inštrumenti: predstavljanje.

poslovanja, saj predpisuje načine pripoznavanja, odpravljanja in merjenja finančnih inštrumentov ter vnaša koncept poštene vrednosti.

3.2. Definicija finančnih inštrumentov

Po MRS 32.11 sodi med finančne instrumente vsaka pogodba, na podlagi katere nastane finančno sredstvo enega podjetja in finančna obveznost ali kapitalski inštrument drugega podjetja. Pri tem obravnavamo dve obliki finančnih inštrumentov, temeljne in izpeljane finančne instrumente.

Med temeljne finančne instrumente uvrščamo del finančnih sredstev in finančnih obveznosti ter kapitalske instrumente.

Finančno sredstvo je vsako sredstvo, ki je:

- denar,
- kapitalski inštrument drugega podjetja,
- pogodbeno pravica prejeti denar ali drugačno finančno sredstvo od drugega podjetja (npr.: terjatve do kupcev, terjatev iz menic, terjatve iz danih posojil, terjatve iz obveznic, terjatve iz naslova državnih obveznic),
- pogodbeno pravica zamenjati finančna sredstva ali obveznosti z drugim podjetjem, pod ugodnimi pogoji za podjetje,
- pogodba, ki je neizpeljan (temeljni) inštrument, za katerega je podjetje (lahko) zavezano prejeti spremenljivo število lastnih kapitalskih inštrumentov (npr.: terjatve iz poslovanja).

Finančna obveznost je obveznost, ki je:

- pogodbeno obveza izročiti drugemu denar ali drugo finančno sredstvo (npr.: obveznost do dobaviteljev, obveznosti iz menic, obveznosti iz prejetih posojil, obveznosti iz obveznic),
- pogodbeno obveza zamenjati finančna sredstva ali finančne obveznosti z drugim podjetjem pod pogoji, ki utegnejo biti neugodni za podjetje,
- pogodba, ki je neizpeljan (temeljni) inštrument, za katerega je podjetje (lahko) zavezano izročiti spremenljivo število lastnih kapitalskih inštrumentov.

Kapitalski inštrument je vsaka pogodba, ki dokazuje preostali delež v sredstvih podjetja po odštetju vseh njegovih dolgov. V skupino uvrščamo neprodajljive navadne delnice, nekatere prednostne delnice, nakupne bone ali pisne nakupne opcije. Za razliko od finančnih obveznosti kapitalski inštrument ne vsebuje pogodbene obveze izročiti drugemu podjetju denar ali drugo finančno sredstvo ali zamenjati finančno sredstvo ali finančno obveznost z imetnikom pod pogoji, neugodnimi za izdajatelja. Pogodba, ki zahteva poravnavo z denarjem ali drugim finančnim sredstvom, posledično pomeni nastanek finančnega sredstva ali obveznosti. Še vedno pa obstajajo številni primeri, kjer je meja med kapitalskim

inštrumentom in finančno obveznostjo nejasna, saj se večkrat vsebina finančnega inštrumenta ne ujema z njeno pravno obliko. V taki situaciji je vsebina finančnega inštrumenta in ne pravna oblika tista, ki vpliva na pravilno razvrstitev v bilanco stanja (npr.: prednostna delnica) (MRS 32.16 – 24).

Drugo obliko finančnih inštrumentov predstavljajo **izvedeni ali izpeljani finančni inštrumenti**, ki nastanejo na osnovi temeljnih finančnih inštrumentov. Njihova vrednost je tako odvisna od vrednosti sredstva ali obveznosti, iz katerega se izpelje.

Zasledimo jih predvsem kot:

- finančne opcije,
- rokovne pogodbe (futures),
- rokovne posle (forwards),
- zamenjave obrestnih mer (swaps).

Izpeljani finančni inštrumenti že dalj časa predstavljajo sestavni del finančnega okolja, vendar so šele v zadnjih letih doživeli opazno rast. K temu je med drugim pripomogla stopnja rasti finančnega posredništva, ki je v zadnjih desetletjih prerasla stopnjo rasti gospodarske aktivnosti. Večja, kot je kompleksnost finančnega posredništva, večja je tudi možnost prenosa tveganja med udeležence finančnih pogodb. Slednje izpolnjujejo izvedeni finančni inštrumenti, ki so postali ena izmed oblik sofisticiranih finančnih inštrumentov, ki omogočajo prenos tveganja med udeleženci finančnih pogodb glede na njihove preference. K rasti izvedenih finančnih inštrumentov je pripomogel tudi interes finančnih institucij, ki želijo povečati neobrestne prihodke na račun provizij pri posredovanju izvedenih finančnih inštrumentov ali s špekulacijo pri lastnem trgovanju z omenjenimi inštrumenti. Banke z izpeljanimi finančnimi inštrumenti dopolnjujejo ponudbo in povečujejo likvidnost na trgu. Če povzamem, uporabljajo banke izpeljane finančne inštrumente, da zmanjšajo tveganja in hkrati zaščitijo svoje prihodke pred spremenljivostjo na finančnih trgih (obrestni prihodki). Težava, ki se lahko pojavi v majhnem gospodarstvu, kot je naše, je, da se obseg poslovanja z izvedenimi finančnimi instrumenti zaradi poslovnega interesa močno povečuje, čemur pa tržna infrastruktura in regulativa ne sledita (v Sloveniji nimamo organiziranega trga z izvedenimi finančnimi inštrumenti). Izpeljani finančni inštrumenti, kot so opcije ali zamenjave, namreč niso uvrščeni na borzo in so tako predmet neposrednega dogovora med podjetjem in finančno institucijo (Hren et al., 2006, str. 29-31).

MRS 39.9 izpeljane finančne inštrumente opredeljuje z naslednjimi značilnostmi:

- njihova vrednost se spremeni in se tako odzovejo na spremembo podrobno določene obrestne mere, cene finančnih inštrumentov, cene blaga, deviznega tečaja, indeksa cen ali tečajev, zaupanjske (kreditne) sposobnosti ali zaupanjskega (kreditnega) tveganja ali druge spremenljivke, če v primeru nefinančne spremenljivke taka spremenljivka ni značilna za eno od pogodbenih strank,

- ne zahtevajo začetne čiste finančne naložbe ali pa zahtevajo le manjšo naložbo, ki je manjša kot pri drugih vrstah pogodb, kjer se pričakuje podoben odziv na spremembe tržnih razmer, in
- poravnani so na datum v prihodnosti.

V SRS 2001 so bili izpeljani finančni instrumenti še predmet zunajbilančnih postavk, medtem ko se danes po MSRP prikazujejo med sredstvi in obveznostmi v bilanci stanja (Banka Slovenije, 2006, str. 10).

Izpeljani finančni instrumenti se glede na njihov namen uporabe delijo na varovanje pred tveganjem ali namene trgovanja, zaradi česar se še dodatno izpostavljajo tveganju.

Inštrument varovanja pred tveganjem lahko predstavlja izpeljan finančni instrument, neizpeljano finančno sredstvo ali neizpeljano finančno obveznost, katerih poštena vrednost ali denarni tok bo po pričakovanju pobotala spremembo poštene vrednosti ali denarnih tokov pred tveganjem varovane postavke.

Med inštrumentom za varovanje pred tveganjem in z njim povezano varovano postavko se ustvari razmerje, kjer se lahko opravi:

- varovanje poštene vrednosti pred tveganjem (ko obstaja izpostavljenost poštene vrednosti pripoznanega sredstva ali obveznosti spremembam),
- varovanje denarnih tokov pred tveganjem (ko obstaja izpostavljenost denarnega toka spremembam),
- varovanje valute pred tveganjem (ko obstaja izpostavljenost zaradi spremembe deviznih tečajev),
- varovanje čiste finančne naložbe pred tveganjem.

V skupino inštrumentov za varovanje pred tveganjem ne moremo uvrstiti vseh finančnih sredstev, obveznosti ali izpeljanih finančnih instrumentov. Neizpeljano finančno sredstvo ali obveznost se lahko določi le pri varovanju pred valutnim tveganjem. Razlog je predvsem v različnih merjenih izpeljanih in neizpeljanih finančnih instrumentov. Izpeljani se vedno merijo po pošteni vrednosti, kjer se učinki prevrednotenja merijo v poslovnem izidu ali v kapitalu (v primeru, da gre za varovanje pred spremembo denarnega toka). Medtem ko se neizpeljani merijo tudi po odplačni vrednosti. Finančni instrumenti, ki se ne morejo zanesljivo izmeriti po pošteni vrednosti, ne morejo biti instrumenti za varovanje pred tveganjem, razen pri neizpeljanih finančnih instrumentih, ki so izraženi v tuji valuti, so namenjeni varovanju pred valutnim tveganjem ali je njihova valutna sestavina zanesljivo izmerljiva.

Pred tveganjem varovana postavka je lahko posamezno sredstvo, obveznost, trdna obveza¹⁸ ali predviden prihodnji posel, ki izpostavlja podjetje tveganju spremembe poštene vrednosti ali tveganju spremembe prihodnjih denarnih tokov in je za namen varovanja pred tveganjem določen kot varovan pred tveganjem.

Varovanje pred tveganjem se šteje kot uspešno, če lahko podjetje ob njegovi uvedbi in v času njegovega trajanja pričakuje, da bodo inštrumenti za varovanje spremembe poštene vrednosti ali denarnih tokov skoraj v celoti pobotali spremembe pred omenjenim tveganjem varovane postavke. V tem primeru MRS 39 obravnava računovodenje varovanj pred tveganjem. Slednje se izvaja neprekinjeno, dokler se inštrument za varovanje pred tveganjem ne izkoristi, proda ali drugače odtuji ali dokler razmerje varovanje pred tveganjem ne izpolnjuje več zahtevanih pogojev za uspešno varovanje (Petrinja, 2006, str. 41-54).

3.3. Klasifikacija finančnih inštrumentov

V nadaljevanju bom opustila del finančnih inštrumentov in se osredotočila le na finančna sredstva, kamor uvrščamo tudi posojila, saj bi bila analiza celotnih finančnih inštrumentov preobsežna za diplomsko nalogo.

Ob pridobitvi finančnega sredstva mora banka določiti namen pridobitve, kar finančna sredstva ob začetnem pripoznanju¹⁹ razdeli v štiri skupine, kot to določa MRS 39.9 (prikaz klasifikacije je podan v Prilogi 1):

- **finančno sredstvo po pošteni vrednosti skozi poslovni izid – v posesti za trgovanje,**
- **finančne naložbe v posesti do zapadlosti,**
- **posojila,**
- **za prodajo razpoložljiva finančna sredstva.**

a) Finančno sredstvo po pošteni vrednosti skozi poslovni izid – v posesti za trgovanje

Finančno sredstvo po pošteni vrednosti skozi poslovni izid predstavlja sredstvo, ki ga pridobimo z namenom trgovanja ali ponovnega nakupa v kratkem obdobju. Lahko je tudi izpeljan finančni inštrument, če ta ni nameravan ali dejanski inštrument za varovanje pred tveganjem. Ob pripoznanju se omenjeni finančni inštrument označi kot finančno sredstvo po pošteni vrednosti skozi poslovni izid, z izjemo kapitalskih naložb, katerih vrednosti ni mogoče zanesljivo izmeriti, saj na borznem trgu nimajo objavljene tržne cene (merimo po nabavni vrednosti) (MRS 39.9).

¹⁸ Trdna obveza je zavezujoč sporazum o zamenjavi natančno določene količine dejavnikov po natančno določeni ceni na natančno določen prihodnji dan ali dneve (MRS 39.9).

¹⁹ Vsako finančno sredstvo ali obveznost se mora pripoznati v bilanci stanja, kadar postane podjetje del pogodbenih določb v finančnem inštrumentu (MRS 39.14).

Ta finančna sredstva se uporabljajo z namenom ustvarjanja dobička iz kratkoročnih nihanj ali trgovčeve razlike v ceni (MRS 39-AG14). Primer finančnih sredstev za trgovanje so predvsem kratkoročne finančne naložbe, kot je trgovanje z delnicami, obveznicami in kuponi vzajemnih skladov na podlagi pogodbe o gospodarjenju.

b) Finančne naložbe v posesti do zapadlosti

Finančne naložbe v posesti do zapadlosti predstavljajo sredstva z določljivimi plačili in zapadlostjo v plačilo, kjer banka v tekočem poslovnem letu ali preteklih dveh poslovnih letih ni prodala ali prerazvrstila več kot nepomemben znesek finančnih naložb v posesti do zapadlosti pred zapadlostjo. V to skupino uvrščamo na primer obveznice z določljivimi plačili in datumi zapadlosti v plačilo, pri katerih ocenimo, da smo jih sposobni obdržati do zapadlosti v skupino.

c) Posojila

Posojila predstavljajo neizpeljano finančno sredstvo z določljivimi plačili, ki ne kotirajo na borzi in niso namenjena prodaji. Tista sredstva, ki popolnoma ne ustrezajo opredelitvi posojil, se lahko razvrstijo kot finančne naložbe v posesti do zapadlosti (če ustrezajo opredelitvi), lahko se jih razporedi tudi kot finančno sredstvo po pošteni vrednosti preko poslovnega izida, na razpolago za trgovanje (če jih namerava obdržati le kratkoročno in takoj prodati) ali na razpolago za prodajo v primeru, da se začetna finančna naložba ne bo v celoti povrnila, kar ni posledica nižje kreditne sposobnosti (MRS 39 – AG 26).

d) Za prodajo razpoložljiva finančna sredstva

Za prodajo razpoložljiva finančna sredstva so neizpeljana sredstva, ki niso razvrščena v druge tri skupine. V to skupino uvrščamo na primer nakup delnic ali obveznic, ki ne ustrezajo skupini v posesti do zapadlosti, in kuponov vzajemnih skladov, ki so razpoložljivi za prodajo, vendar niso namenjeni trgovanju (MRS 39.9).

Prerazvrstitev v drugo kategorijo je možna le, če se pojavi situacija, ko se pri finančni naložbi v posesti do zapadlosti v plačilo ugotovi sprememba namena ali zmožnosti, kar dovoljuje prerazvrstitev v kategorijo razpoložljivo za prodajo. Pri tem je potrebno sredstvo ponovno izmeriti po pošteni vrednosti in razliko, ki nastane v primerjavi s knjigovodsko vrednostjo, pripoznati neposredno v kapitalu, razen v primeru izgub zaradi oslabitve in deviznih dobičkov ali izgub, slednje določa pripoznanje v poslovnem izidu obdobja (MRS 39. 50-54).

3.3.1 Finančne naložbe v SRS 2001

V SRS 2001 so se finančne naložbe delile glede na ročnost in glede na to, ali se z njimi trguje ali ne. SRS 2001 je v dveh standardih, SRS 3 – Dolgoročne finančne naložbe in SRS 6 –

Kratkoročne finančne naložbe, ločeno obravnavane omenjeni obliki finančnih naložb glede dospelosti. Finančna naložba je definirana kot sredstvo, ki ga ima podjetje, da bi z donosi, ki izhajajo iz njih, kratkoročno ali dolgoročno povečevala svoje finančne prihodke. V bilanci stanja se pripozna, če je verjetno, da bodo pritekale gospodarske koristi povezane z njo ali je mogoče njeno nabavno vrednost zanesljivo izmeriti.

Razvrstitev finančnih sredstev je s preходом na MSRP popolnoma spremenjena, od nje pa je odvisno tudi kasnejše merjenje in vrednotenje. S preходом na MSRP se je izvedlo preračunavanje kratkoročnih in dolgoročnih finančnih naložb med novo oblikovane skupine finančnih sredstev, ki so omenjene zgoraj.

Sprememba ob preходу na MSRP se je pojavila tudi v primeru, ko obvladujoče podjetje vlaga finančna sredstva v odvisna in ali pridružena podjetja, kjer je uporabo kapitalske metode nasledila naložbena metoda. Pri obeh metodah se finančna naložba evidentira po nabavni vrednosti. Razlika nastane v načinu prikazovanja prihodkov iz finančnih naložb. Pri kapitalski metodi izkaz prihodkov in odhodkov odraža vlagateljjev delež v poslovnem izidu skupnega odvisnega subjekta, medtem ko se pri naložbeni metodi prihodki prikažejo le, če jih investitor prejme pri razdelitvi skupnih čistih presežkov od investiranja, ki so nastali po datumu, ko je bila finančna naložba pridobljena. Kapitalska metoda je tako dovoljevala, da je bila vrednost finančne naložbe v odvisna ali pridružena podjetja neposredno odvisna od poslovnih rezultatov podjetja, kar je vodilo v manipulacijo vlagateljjev v odvisna in pridružena podjetja. Z naložbeno metodo se je omenjena slabost zmanjšala, saj se kot finančni prihodek prikaže le znesek izplačanega dobička, ki je nakazan na transakcijski račun vlagatelja (Odar, 2002, str. 42-47).

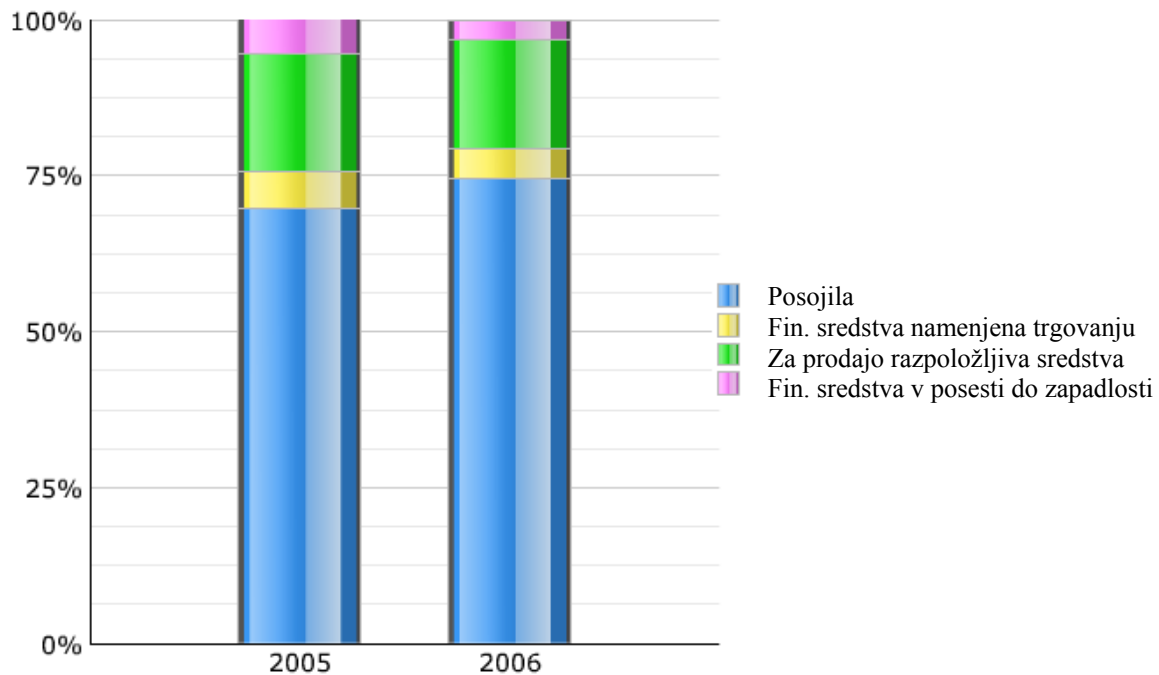
3.4 Odprava pripoznanja finančnega sredstva

Odprava pripoznanja za banko pomeni, da se prej pripoznano finančno sredstvo odstrani iz bilance stanja banke. V ta namen je bila narejena preglednica, ki nam pomaga pri odločitvi ali odpraviti oslabitev in v kolikšni meri. Preglednica je podana v Prilogi 2.

Banka lahko torej odpravi pripoznanje finančnega sredstva, ko potečejo njegove pogodbene pravice do denarnih tokov ali če ob prenosu finančnega sredstva hkrati prenese skoraj vsa tveganja in koristi, ki izhajajo iz lastništva finančnega sredstva. Če pride do situacije, ko niti ne prenese tveganj in koristi, mora ugotoviti, ali je obdržalo obvladovanje nad finančnim sredstvom, saj se v tem primeru odprava pripoznanja ne izvrši (MRS 39.17, MRS 39.20).

Spodnja slika prikazuje velikost posamezne postavke v bilanci stanja.

Slika 2: Delež posameznega finančnega sredstva glede na celoto

Vir: Letno poročilo, 2007.

Podatki, ki so prikazani zgoraj, so za leti 2005 in 2006, preračunani na MSRP. Zaradi različne klasifikacije po SRS primerljivih podatkov za leta pred 2005 ni mogoče dobiti. V letu 2006 kar 74,56% vseh finančnih sredstev v aktivni bilanci stanja bank predstavljajo posojila, ki jim sledijo finančna sredstva, razpoložljiva za prodajo (17,52%). Ostali dve kategoriji, finančna sredstva, namenjena trgovanju in v posesti do zapadlosti, skupaj zavzemata približno 10%. Za banko je torej portfelj posojil pomemben pri poslovanju, zato mu namenja največ pozornosti tudi v svoji politiki (npr.: obvladovanje tveganja pri posojanju).

Poglejmo si nekaj primerov sprememb izkazovanja finančnih instrumentov v bilanci stanja, ki so nastale s preходом na MSRP.

V SRS so se vrednostni papirji, ki niso namenjeni za trgovanje, izkazovali v postavkah razpoložljivi za prodajo, in v posesti do zapadlosti. Kategoriji se sedaj obravnavata glede na to, ali vrednostni papirji kotirajo na aktivnem trgu. Če jih najdemo tam, jih po MSRP uvrstimo v skupino finančna sredstva, razpoložljiva za prodajo, in finančna sredstva v posesti do zapadlosti. V primeru, da ne kotirajo na aktivnem trgu, jih uvrstimo v postavko posojila, kamor sedaj uvrščamo tudi nekatere terjatve, ki so se do sedaj uvrstile med druga sredstva (terjatve po plačilnih karticah ali terjatve in nedovoljene prekoračitve, ki izhajajo iz okvirnih kreditov).

Druga velika sprememba je uvedba novih postavk, finančna sredstva, pripoznana po pošteni vrednosti skozi poslovni izid, kamor banka izkazuje finančna sredstva, ki so merjena po pošteni vrednosti, ki pa niso delo trgovalnega portfelja (Banka Slovenije, 2006, str. 10).

3.5 Prehod na koncept poštene vrednosti

S prehodom na MSRP se je spremenil koncept vrednotenja bilančnih postavk. V SRS se je uporabljalo **načelo manjše vrednosti**, izpeljano iz načela previdnosti, kar je bil odgovor računovodske stroke na nemirno poslovno okolje. Načelo manjše vrednosti zahteva, da primerjamo izvirno vrednost sredstva in njegovo pošteno vrednost na dan bilanciranja in nato vrednotimo po manjši izmed njih. Vendar dejstvo je bilo, da načelo previdnosti ni imelo veliko z načelom resničnosti in je bilo večkrat zlorabljeno. Posledica neprimerne uporabe vrednotenja je pomenila velike odpise sredstev in neupravičeno oblikovanje rezervacij.

Načelo previdnosti je, poleg načela manjše vrednosti, zajemalo tudi **načelo večje vrednosti dolgov**, kjer se je primerjala izvirna vrednost dolga in obveznosti za poplačilo dolga na dan bilanciranja in se je prikazala po večji izmed njih, in **načelo imparitete** (neenakosti), kar je pomenilo različno knjigovodsko priznavanje odhodkov in prihodkov (Čuček, 2001, str. 29-30). V SRS so se namreč spremembe, ki so nastale kot posledica oslabitve ali okrepitve, obravnavale različno. Oslabitve, ki so nastale zaradi zmanjšanja vrednosti finančnega inštrumenta zaradi prevrednotenja, so se prikazale preko odhodkov, kar je znižalo davčno osnovo. Na drugi strani pa so se okrepitve, povečanje vrednosti finančnega inštrumenta, priznale v prevrednotovalnem popravku kapitala. Pri tem je banka ustvarila skrite dobičke (povečanje vrednosti ni bilo prikazano preko prihodkov in dobička), ki se niso všteli v davčno osnovo. V skladu z MSRP tako oslabitve kot tudi okrepitve knjižimo preko prihodkov in odhodkov v izkazu poslovnega izida (Horvat, 2006).

Danes statično računovodstvo, ki je bilo v uporabi v SRS, ne more več slediti številnim spremembam in zagotavljati kvalitetnih informacij. V ta namen je Odbor za mednarodne računovodske standarde pripravil projekt, ki je uvedel vrednotenje gospodarskih kategorij po pošteni vrednosti (Čuček, 2001, str. 29).

Poštena vrednost predstavlja znesek, s katerim je mogoče zamenjati sredstvo ali poravnati dolg med dobro obveščanima in voljnima strankama v premišljenem poslu, in predstavlja dejansko ceno posla (MRS 32.11). Vrednotenje po pošteni vrednosti je ob začetnem priznanju obvezno za vse finančne inštrumente, pri čemer se pri finančnih inštrumentih, ki niso merjeni po pošteni vrednosti preko poslovnega izida, prištejejo stroški posla, ki izhajajo iz nakupa ali izdaje finančnega inštrumenta. Koncept poštene vrednosti velja tudi za vse izpeljane finančne inštrumente, enako se spremembe med letom knjižijo v poslovni izid tekočega leta. Za banko je uvedba koncepta poštene vrednosti sicer povečala primerljivost med istovrstnimi gospodarskimi kategorijami, ki so bile pridobljene v različnih obdobjih, vendar je na drugi strani uvedla večje nihanje v dobičkih in izgubah.

Glede na razporeditev prevrednotovalnih učinkov, ki izkazujejo okrepitve ali oslabitve finančnih inštrumentov, lahko govorimo o delni ali popolni uporabi načela poštene vrednosti. Za popolno uporabo gre, ko se učinki upoštevajo v poslovnem izidu tekočega leta, medtem ko

se pri delni uporabi prevrednotenje prikaže v posebni postavki kapitala. Glede na to, da se v računovodskih izkazih zahteva prikaz resničnega stanja na trgu, lahko to dosežemo le z obravnavanjem dobičkov in izgub znotraj poslovnega izida tekočega leta, kar pomeni popolno uporabo načela poštene vrednosti.

Razlike, ki so nastale ob prehodu zaradi obvezne uporabe poštene vrednosti, je banka pripoznala v zadržanem dobičku ali drugih postavkah kapitala, odvisno od tega, kaj je bilo zahtevano v posameznem MSRP. Medtem ko so se spremembe, ki so se dogajale kasneje med letom, pripoznavale preko prihodkov in odhodkov v izkazu poslovnega izida (Navodila o prehodu na mednarodne računovodske standarde poročanja, 2005). Tako prve kot druge spremembe so morale biti prikazane v otvoritveni bilanci stanja na dan 1. januarja 2006.

3.6 Kasnejše merjenje finančnih sredstev

Klasifikacija finančnih sredstev, ki je bila omenjena zgoraj, je osnova za njihovo kasnejše merjenje. Ob začetnem pripoznanju vsa finančna sredstva, vključno z izpeljanimi finančnimi sredstvi, vrednotimo po pošteni vrednosti, pri kasnejšem merjenju pa se ustvari difference. Po začetnem merjenju le finančna sredstva, merjena po pošteni vrednosti preko poslovnega izida, in za prodajo razpoložljiva finančna sredstva ohranijo princip poštene vrednosti. Spremembe so pri kategoriji posojil ter finančnih naložb v posesti do zapadlosti v plačilo, kjer se v kasnejših merjenjih poslužujejo odplačne vrednosti z uporabo metode veljavnih obrestnih mer.

Odplačna vrednost finančnega sredstva je začetna vrednost, ki je zmanjšana za odplačila glavnice ali povečana oziroma zmanjšana za nabrana odplačila (po metodi veljavnih obrestnih mer), ki predstavlja razlike med začetnim in v plačilo zapadlim zneskom ali zmanjšanje zaradi oslabilnosti ali neunovčljivosti. Pri izračunu se uporablja **metoda veljavnih obrestnih mer**, ki predstavljajo obrestne mere, ki natančno diskontirajo ocenjeni tok prihodnjih denarnih plačil ali prejemkov v pričakovani dobi finančnega sredstva na čisto knjigovodsko vrednost (MRS 39.9).

Inštrumenti za varovanje pred tveganjem se, za razliko od izpeljanih finančnih instrumentov, ne merijo le po pošteni vrednosti, temveč so odvisni od produkta, ki ga varujejo. Računovodstvo poskuša pri tem uskladiti pripoznavanje izpeljanih finančnih sredstev preko izkaza poslovnega izida s pripoznanjem produkta, ki se varuje.

V spodnji tabeli je prikazana klasifikacija posameznih finančnih sredstev z začetnim in kasnejšim merjenjem.

Tabela 1: Klasifikacija in merjenje finančnih sredstev

Finančno sredstvo	Merjenje	Kasnejše merjenje
Finančno sredstvo, izmerjeno po pošteni vrednosti preko poslovnega izida	Poštena vrednost	Poštena vrednost
Finančne naložbe v posesti do zapadlosti	Poštena vrednost + stroški posla	Odplačna vrednost
Posojila	Poštena vrednost + stroški posla	Odplačna vrednost
Za prodajo razpoložljiva sredstva	Poštena vrednost	Po pošteni vrednosti, če je ne moremo zanesljivo izmeriti po stroških

Vir: PriceWaterhouseCoopers, 2006, str. 22.

3.6.1 Pripoznavanje dobička in izgub iz kasnejšega merjenja

Dobički in izgube finančnih instrumentov se po MRS 39.55 različno pripoznajo glede na kategorijo, v katero jih ob pridobitvi uvrstimo. Pri finančnih sredstvih, uvrščenih po pošteni vrednosti preko izkaza poslovnega izida, in finančnih sredstvih, merjenih po odplačni vrednosti, se ti knjižijo preko prihodkov in odhodkov v izkazu poslovnega izida. Enako je v primeru obresti, ki jih obravnava MRS 18 – Prihodki. Medtem ko se pri finančnih sredstvih, ki so na razpolago za prodajo, dobički in izgube prikažejo neposredno v kapitalu (izjema v primeru izgub iz oslabitve, deviznih dobičkov iz izgub, ki bodo nastale zaradi odprave pripoznanje, vendar imajo še od prej nabrani dobiček).

4. BANČNA POSOJILA

V okviru osnovnih funkcij banka odobrava bančna posojila različnim segmentom na trgu. V prvem delu sledi splošna predstavitev bančnih posojil, v nadaljevanju pa so obravnavana z računovodskega vidika na osnovi MSRP.

4.1. Opredelitev bančnih posojil

Banka pri odobritvi posojila nastopa kot upnik, zaradi česar lahko govorimo o aktivnih bančnih poslih²⁰. Prve posojilne posle zasledimo že v 12. stoletju v obliki trgovskih kreditov, v 18. stoletju se začne izdajati potrošniških kreditov. Z določenimi spremembami sta se obe obliki obdržali do danes, hkrati pa so se jima pridružile nove oblike posojil.

Namen posojilnih poslov deli odobritev posojil med tri subjekte²¹: nefinančne družbe (podjetja), finančne družbe (centralna banka, poslovne banke, druge finančne institucije) ter gospodinjstva (prebivalstvo, samostojni podjetniki, kmeti, ...). V vseh treh oblikah so lahko posojila, glede na dolžino trajanja, kratkoročna ali dolgoročna. O kratkoročnih posojilih govorimo, ko je doba zapadlosti krajša od enega leta, medtem ko pri dolgoročnih presega dobo enega leta. Prav tako se lahko razlikuje valuta, v kateri je posojilo odobreno, in domicil pogodbениh strank (domače posojilo ali posojilo v tujino).

Gospodinjstva se zadolžujejo predvsem v obliki stanovanjskih ali potrošniških posojil. Posledica najemanja posojil gospodinjstev je povezana s povečano potrošnjo v državi. V primeru depresije, ko je gospodarska aktivnost na trgu nižja, poskuša banka z večjo ponudbo posojil na trgu spodbuditi potrošnjo prebivalstva, ki naj bi povečala proizvodnjo na trgu (v primeru, da ni usmerjena v tujino).

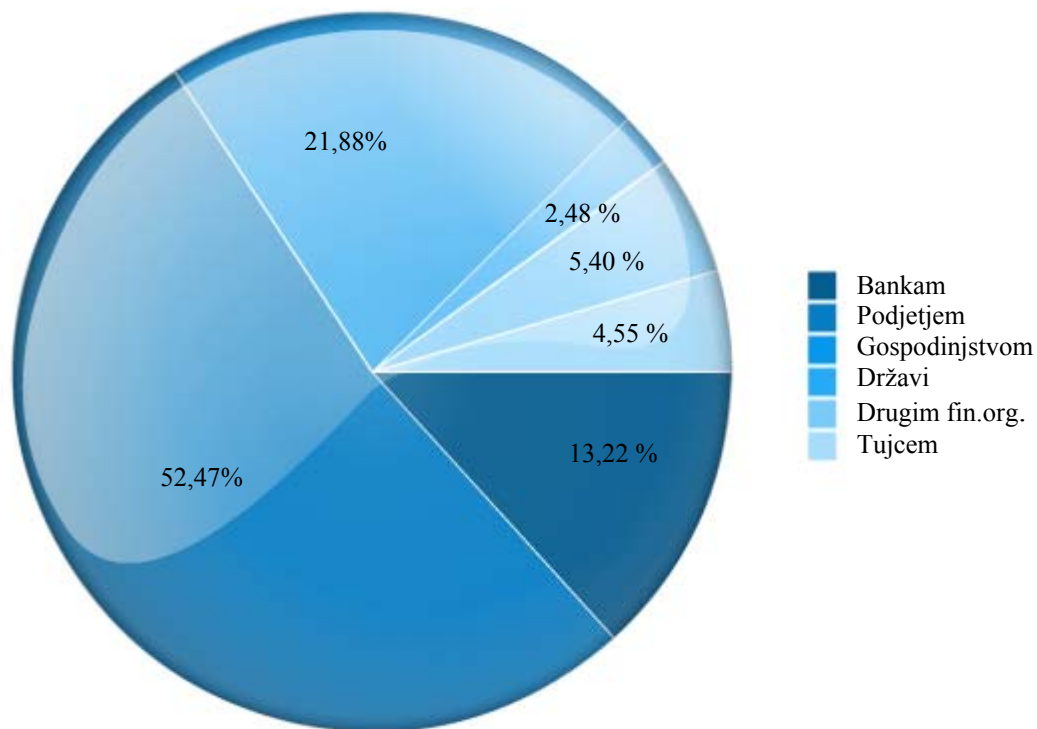
Pri posojanju nefinančnim družbam (podjetjem) se posojila izdajajo glede na gospodarski namen, ki je lahko za obratna in trajna osnovna sredstva ali investicije. Posledica večje odobritve posojil gospodarstvu je, enako kot omenjeno zgoraj, povečana gospodarska aktivnost in gospodarska rast. Posebej v primeru investicijskega posojila, ki je pomemben dejavnik povečanja kapitala v drugem podjetju.

Kot je bilo omenjeno že v poglavju finančnih inštrumentov, predstavljajo posojila skoraj 75% celotnih finančnih sredstev banke. Če si podrobneje pogledamo sestavo danih posojil, ne vidimo nič presenetljivega. Močno prevladujejo posojila podjetjem, predstavljajo več kot 50% odobrenih posojil, polovico manj predstavljajo dana posojila gospodinjstvom (21,88%) in posojila bankam (18%).

²⁰O pasivnih bančnih poslih govorimo, ko banka nastopa kot dolžnik.

²¹Klasifikacija je povzeta po Uredbi o uvedbi in uporabi standardne klasifikacije institucionalnih sektorjev – SKIS, (Ur. l. RS 56/98).

Slika 3: Sestava danih bančnih posojil

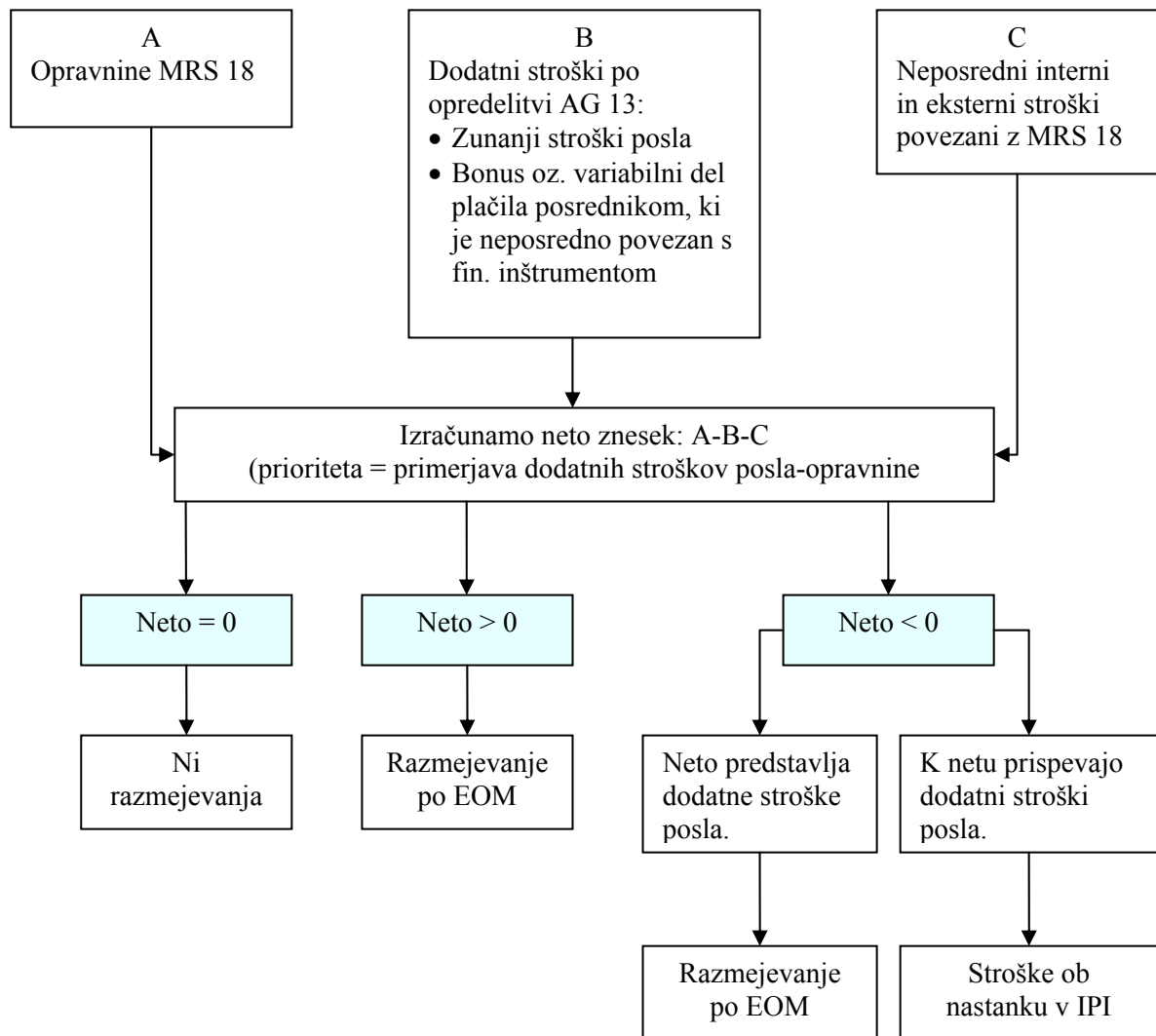
Vir: Poročilo o finančni stabilnosti, 2006.

4.2. Začetno merjenje posojil

V skladu z MRS se posojila ob začetnem pripoznanju merijo po pošteni vrednosti, kateri prištejemo dodatne stroške posla, ki so neposredno povezani s pridobitvijo, izdajo ali odtujitvijo finančnega sredstva in v nasprotnem primeru ne bi nastali (MRS 39.9). Z dodatnimi stroški posla mislimo na nadomestila in opravnine agentom, svetovalcem, brokerjem, trgovcem, pristojbine uradnim in finančnim inštitucijam ter davke in dajatve na promet finančnih instrumentov. Pri tem se premije, popusti, interni administrativni stroški, stroški splošnih in zalednih služb in stroški financiranja ne upoštevajo, saj ne predstavljajo neposredne povezave s pridobitvijo posla.

Ob začetnem pripoznanju se poleg stroškov pojavijo tudi bančni prihodki v obliki nadomestila iz opravljanja posla, ki jih obravnava MRS 18 – Prihodki. Tako dodatni stroški posla kot tudi nadomestila in opravnine se vežejo na celotno življenjsko dobo posojila, kar v določenih primerih od banke zahteva razmejevanje čez celotno dobo produkta. V katerih primerih pride do razmejevanja po efektivni obrestni meri, najbolje prikazuje spodnja slika, ki v ta namen uporabi načelo primerjave in netiranja.

Slika 4: Opredelitev situacije razmejevanja po EOM

Vir: Interno gradivo ZBS, 2007.

V prvem koraku primerjamo višino odpravnin in vsoto dodatnih stroškov ter neposrednih eksternih in internih stroškov. Pozitiven rezultat pomeni, da ima banka v tem trenutku več prihodkov iz naslova nadomestil iz opravljanja poslova kot stroškov iz istega naslova; znesek se razmejuje po efektivni obrestni meri (EOM) in se pripozna kot prilagoditev efektivnega donosa od naložbe (gre za diskontiranje prihodnjih denarnih tokov s prisojeno obrestno mero). V primeru negativnega rezultata (stroški so večji od nadomestil) je potrebno primerjati, katera kategorija stroškov je bila dominantna. Kjer prevladujejo dodatni stroški, sledi razmejevanje po efektivni obrestni meri. Do netiranja torej pride, če prevladujejo interni in eksterni stroški in je potrebno ugotoviti, katera izmed omenjenih prispeva k neto razliki. Če k netu prispevajo interni stroški, teh ne razmejujemo, temveč jih razvrstimo med stroške ob nastanku v izkaz poslovnega izida.

Z razmejitvijo po EOM lahko pride do naslednjih prilagoditev glavnice:

- povečanje glavnice zaradi višjih eksternih dodatnih stroškov, internih dodatnih stroškov posla in ostalih dodatnih stroškov, ki so neposredno povezani s pridobitvijo posla,
- zmanjšanje glavnice v primeru, ko so opravnine iz posla višje od stroškov posla.

Prehod na MRS je spremenil način začetnega pripoznavanja. V SRS je veljalo načelo manjše vrednosti, kar je pomenilo, da so se po SRS 3 in SRS 6 finančne naložbe ob začetnem pripoznanju merile po nabavni ali pošteni vrednosti, odvisno, katera izmed njih je bila nižja. Pri tem so se ob začetnem pripoznanju pripoznale le glavnice, medtem ko so se ostali stroški posla direktno uvrstili med prihodke v izkaz poslovnega izida, razmejitev ni bilo. MSRP obravnava začetno pripoznanje drugače, saj poleg glavnice pripozna tudi obresti in stroške in celotno vsoto razmejuje po EOM.

Ob prehodu na MSRP se v otvoritveno stanje na dan 1. januarja 2006 razvrstitev predhodno pripoznanih finančnih instrumentov ne vključi. Izjema je podkrepljena z verjetnostjo, da bi stroški uporabe preseglji koristi (Navodilo o prehodu na mednarodne računovodske standarde poročanja, 2005).

4.4 Kasnejše merjenje posojil

4.4.1 Metoda vrednotenja

Razvrstitev finančnih sredstev ob pripoznanju v štiri kategorije je pogojena s kasnejšim vrednotenjem le-teh. Posojila pri nadaljnjem merjenju uporabljajo metodo efektivnih obrestnih mer, s katero določimo odplačno vrednost sredstva.

4.4.1.1 Efektivna obrestna mera

Efektivna obrestna mera (EOM) natančno diskontira ocenjene bodoče denarne tokove za celotno obdobje pričakovane življenjske dobe posojila na sedanjo vrednost posojila. Banka pri ocenitvi denarnega toka upošteva vse pogodbene pogoje (predplačila, nakupne opcije), pri čemer ne upošteva prihodnjih kreditnih izgub.

Ob pridobitvi posojila nastanejo za posojilojemalca dve skupini stroškov:

- a) obresti kot nadomestilo za uporabo izposojenega denarja,
- b) stroški posojilne storitve, kot so stroški odobritve posojila, administrativni stroški, stroški zavarovanja, stroški vodenja in odplačevanja posojila.

Za razliko od bančne obrestne mere efektivna obrestna mera upošteva tudi vse neposredne stroške posojila, ki so jih prejeli posojilojemalci. Je letni odstotek obresti, ki se lahko izračuna, če so drugi pogoji v enačbi znani iz pogodbe ali drugače. Poudariti je potrebno, da je zelo odvisna tudi od zneska posojila in časa njegovega odplačevanja in je tako kljub

enakim vhodnim podatkom (enaka obrestna mera in znesek ali odstotek stroškov) višina EOM različna.

Izračun EOM je možen na več načinov. V Sloveniji je uporabljena formula povzeta po evropski direktivi in predstavljena v Zakonu o potrošniških kreditih iz leta 2004.

Izračun efektivne obrestne mere:

$$\sum_{j=1}^m \frac{a_j}{\left(1 + \frac{EOM}{100}\right)^{t_j}} = \sum_{k=1}^n \frac{b_k}{\left(1 + \frac{EOM}{100}\right)^{t_{kj}}}$$

Epsilon – vsota

m – število prejetih zneskov, tranš, če se kredit porablja postopoma, drugače $m = 1$,

a_j – prejeti zneski, katerih vsota je enaka znesku kredita,

t_j – dolžina intervala, izražena v letih in delih leta, med začetnim trenutkom (datumom prejetja prve tranše kredita) in datumi naslednjih tranš (če obstajajo),

n – število obremenitev, ki tvorijo vsa odplačila kredita in skupni stroški kredita,

b_k – posamezni zneski plačil,

t_k – dolžina intervala, izražena v letih in delih leta, med začetnim trenutkom (datumom prejetja prve tranše kredita) in datumi posameznih odplačil oz. posameznih plačil skupnih stroškov kredita naslednjih tranš (če obstajajo)

(Zakon o potrošniških kreditih, 2004).

Če pride v banki do revidiranja prihodnjih pričakovanih denarnih tokov, se mora knjigovodska vrednost prilagoditi tako, da odraža dejanske pričakovane denarne tokove. Pri tem se izračuna nova sedanja vrednost ocenjenih bodočih denarnih tokov ob upoštevanju efektivne obrestne mere, izračunane ob pripoznanju posojila. Razlika, ki pri tem nastane, se pripozna kot prihodek ali odhodek v izkazu poslovnega izida.

S spremembo variabilnih obrestnih mer (EURIBOR, LIBOR, ...) ponovna ocenitev denarnih tokov ni potrebna (Interna gradiva ZBS, 2007).

4.5. Oslabitev in rezervacije

Koncept oblikovanja rezervacij in oslabitev je bil deležen večjih sprememb s prihodom novih MSRP. Za banko je postalo pomembno, da svoja finančna sredstva in prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah razvrsti v skupine po tveganosti in oceni višino izgub iz kreditnega tveganja. Oblikovanje rezervacij se izvede za tvegane zunajbilančne postavke, kot so garancije, avali, nekriti akreditivi in posli s podobnim tveganjem, na podlagi katerih lahko za banko nastane obveznost plačila. Oslabitve se opravijo pri tveganih aktivnih bilančnih

postavkah, kamor med drugim uvrščamo tudi dospela in nedospela, kratkoročna in dolgoročna posojila (Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic, 2002). V diplomski nalogi se zato osredotočam le na oslabitve, vezane na finančna sredstva, merjena po odplačni vrednosti.

Pravila mednarodnih standardov računovodskega poročanja, natančneje MRS 39 – Finančni inštrumenti: pripoznavanje in merjenje, od banke zahtevajo, da spremlja kreditna tveganja, katerim je izpostavljena, in da na vsak dan bilance stanja ali najmanj vsako trimesečje oceni, ali obstajajo nepristranski dokazi o možni oslabitvi finančnega sredstva. Obstoj nepristranskih dokazov je s prehodom na MSRP pomembna točka, saj za razliko od SRS pri oblikovanju rezervacij in oslabitev zahteva določen objektivni dokaz o obstoju dogodka, ki že povzroča izgubo (vedno po začetnem pripoznanju).

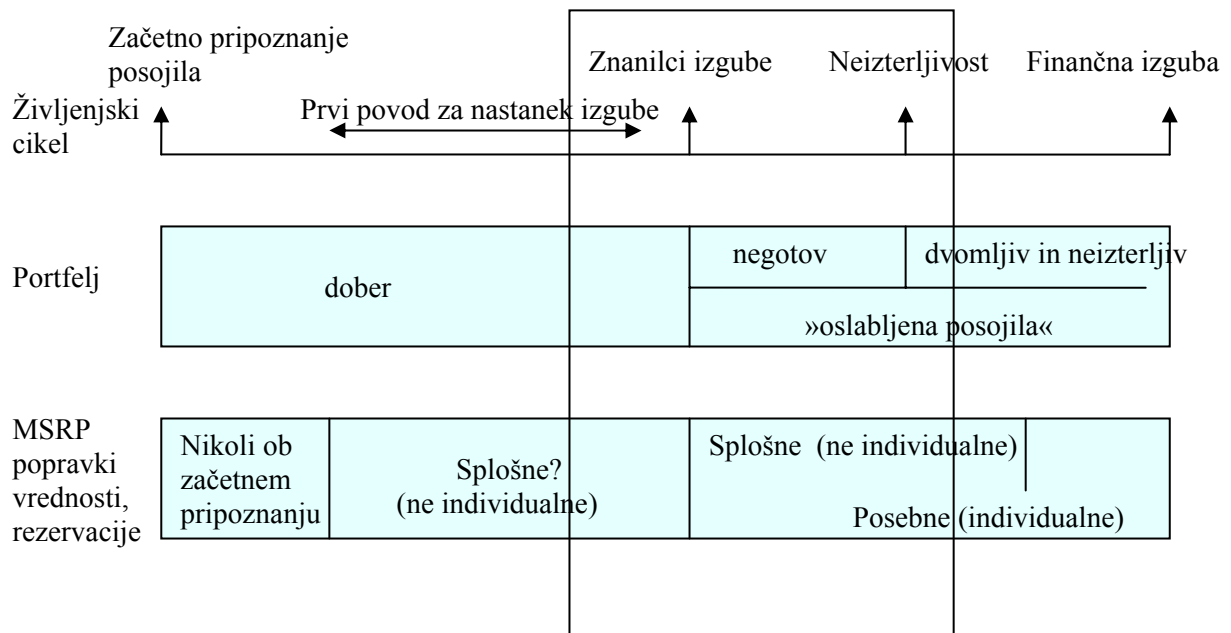
Med **nepristranske dokaze** uvrščamo:

- finančne težave posojilojemalca (zamuja s plačilom nad 90 dni),
- kršenje pogodbe s strani posojilojemalca (kršenje pri plačilih obresti ali glavnice, druge neizpolnjene obveznosti, ...),
- verjetnost stečaja ali finančne reorganizacije posojilojemalca,
- izginotje delujočega trga za takšno finančno sredstvo,
- informacije, ki nakazujejo možnost zmanjšanja ocenjenih prihodnjih denarnih tokov iz skupine finančnih sredstev (neugodne spremembe v plačilnem statusu posojilojemalca v skupini, gospodarske razmere v državi ali lokalnem okolju, ki so povezane z neplačili finančnega sredstva) (Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, 2007).

Finančna sredstva se lahko torej oslabijo in se priznajo izgube iz oslabitev, če so izpolnjeni naslednji pogoji (MRS 39.58):

- obstaja objektivni dokaz o izgubi zaradi dogodka, ki je nastopil po začetnem pripoznanju (nikoli že ob začetnem pripoznanju, kot je bilo možno v SRS),
- ta dogodek vpliva na ocenjene prihodnje denarne tokove,
- možno je zanesljivo oceniti vpliv, ki ga imajo ti dogodki na prihodnje denarne tokove.

Slika 5: Realiziran dogodek, ki povzroča izgubo

Vir: Interno gradivo ZBS, 2007.

Zanimiv je pristop BASEL II, ki se v 3. stebru pri oblikovanju rezervacij in oslabitev razlikuje od MSRP. MRS 39 uporablja model nastale izgube, medtem ko BASEL II deluje na sistemu modela pričakovanih izgub. BASEL II dovoljuje oblikovanje rezervacij za kreditne izgube že, če izgubo samo pričakujemo in se ta dejansko še ni zgodila. Oblikovanje rezervacij v tem primeru vpliva na gibanje kapitala (postavka rezerve) in se ne priznava preko izkaza poslovnega izida, kot je to v primeru modela po MSRP. Njihova interakcija je tako omejena do določene mere. Kar jima je skupno, je ocenjevanje pričakovanih denarnih tokov in njihove sedanje vrednosti, pri čemer se lahko tudi pri modelu Basel II uporablja EOM, čeprav ni to specifično določeno. Ena izmed rešitev, po katerem okviru oblikovati rezervacije, je ta, da se uporablja vzporedno (dvojno) oblikovanje, kar pa bi posledično banko stalo veliko denarja in časa (Price Waterhouse Coopers, 2006).

4.5.1. Nastanek dogodka, ki povzroči izgubo

V primeru, da pride do dogodka, ki povzroči izgubo, se mora banka odločiti, ali bo omenjeno izgubo ocenila individualno ali skupinsko. Pri skupinskem ocenjevanju povežemo skupine finančnih sredstev, ki imajo skupne lastnosti na kreditnem področju. Če se pri tem ugotovi, da pri posameznem finančnem sredstvu obstajajo nepristranski dokazi kot dokazi oslabitve, jih mora banka izločiti iz skupinskega ocenjevanja in obravnavati individualno. Pri tem se sredstvo ne upošteva več v skupinskem ocenjevanju. Identično je v primeru prevzetih obveznosti, kjer se iz skupine izloči obveznost, kjer se pojavijo nepristranski dokazi o možnih

izgubah iz prevzetih obveznostih (Sklep ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, 2007). V nadaljevanju sta natančneje predstavljeni obe obliki ocenjevanja.

4.5.2. Skupinsko ocenjevanje

Skupinsko ocenjevanje tvorita dve skupini finančnih sredstev:

- a) sredstva, ki smo jih posamično ocenili, vendar ni bilo potrebe za oslabitev,
- b) sredstva, ki niso individualno pomembna.

Od nepristranskih dokazov so neugodne razmere v plačilnem statusu posojilojemalcev v skupini ter gospodarske razmere v državi ali lokalnem okolju povezane z neplačili po sredstvih tiste, ki imajo vpliv na skupinsko ocenjevanje. Oboji namreč potrjujejo obstoj izmerljivih zmanjšanj ocenjenih prihodnjih denarnih tokov v skupini, ki pa jih ni možno prepoznati pri posameznih finančnih sredstvih.

Banka Slovenije pri skupinskem ocenjevanju ne upošteva vrednotenja po MSRP, temveč določa svoje kriterije za potrebe izračuna kapitalske ustreznosti. To pomeni, da moramo pri skupinskem ocenjevanju zaradi potreb poročanja Banki Slovenija po Sklepu o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic tvoriti bonitetne skupine, povezane glede na vrednotenje kreditnega tveganja, ki naj bi vsebovale vrsto naložbe, panogo, geografsko lokacijo, vrsto zavarovanja, zamude in ostale pomembne faktorje.

Bonitetne skupine se nato za namene izračuna odbitne postavke od temeljnega kapitala razvrstijo v skupine od A do E²² (ni možno pri posameznih oslabitvah ali posamezno oblikovanih rezervacijah):

- skupina A²³ 1%
- skupina B 10%
- skupina C 25%
- skupina D 50%
- skupina E 100%

Obstaja tudi skupina P, kamor uvrstimo finančna sredstva oz. prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah, za katere se pojavi potreba po oslabitvi ali oblikovanje rezervacij, in jih izločimo iz skupinskega ocenjevanja.

V Prilogi 3 je prikazana podrobna razčlenitev bonitetnih skupin.

Na drugi strani banka pri izračunu oslabitev za potrebe računovodskih izkazov v celoti uporablja metodologijo MSRP, ki upošteva tveganost posameznega posla, obstoj dokazov o

²² Razvrstitev temelji na podlagi ocene in vrednotenja dolžnikove sposobnosti izpolnjevati obveznosti do banke.

²³ Z izjemo netveganih postavk in postavk s prvovrstnim zavarovanjem, ki se obravnavajo v 4. in 13. členu Sklepa o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic.

oslabitvi in pridobljeno zavarovanje. Posledično se banka srečuje z dvojnimi delom pri izračunavanju oslabitev, hkrati pa pri izračunavanju kapitalske ustreznosti ne upošteva dela kapitala po MSRP (Letno poročilo ZBS, 2006).

4.5.3. Individualno ocenjevanje

V individualno ocenjevanje vključimo posojila, za katera obstajajo posamični nepristranski dokazi o oslabitvi in kjer se posamično pripozna izguba zaradi oslabitve. Banke se individualnega ocenjevanja izogibajo, saj zahteva veliko več preverjanja in ocenjevanja in predvsem na področju posojil prebivalstvu zahteva ogromno administrativnega dela. Zato se v to kategorijo uvrščajo predvsem individualno pomembna posojila, kot so sindicirana posojila²⁴ in projektno financiranje. Prav tako se banke za individualno ocenjevanje odločajo šele, ko preide portfelj banke v dvomljivo oz. neizterljivo območje in ne takoj ob prvih znakih izgube (negotov portfelj).

4.5.4. Izračun oslabitve

Banka mora v primeru obstoja nepristranskih dokazov ponovno oceniti sedanjo vrednost pričakovanih denarnih tokov posojila, pri čemer uporabi izvirno efektivno obrestno mero posojila (efektivna obrestna mera, izračunana ob pripoznanju). Uporaba sprotne tržne obrestne mere bi posojila vrednotila po pošteni vrednosti, kar ni v skladu s klasifikacijo finančnih sredstev, ki jih uvršča v merjenje po odplačni vrednosti. Le izjemoma se lahko v primeru, da so pogoji posojil spremenjeni ali prilagojeni zaradi finančnih težav posojilojemalca, uporabi nova pogodbeno obrestna mera (MRS 39 – AG 84). Pri izračunu sedanje vrednosti upoštevamo tudi zavarovanje oz. denarni tok, ki nastane iz unovčenja zavarovanja (zmanjšano za stroške pridobitve in prodaje zavarovanja), če je to verjetno ali ne. Diskontiranje pri tem ne velja za kratkoročna posojila, kjer je njihov vpliv nepomemben.

Ocenitve se navezujejo tako na glavnico posojila kot tudi obrestne prihodke. Slednji se pripoznajo, dokler obstaja verjetnost, da bodo gospodarske koristi iz posojila pritekale v banko. Če se pojavi negotovost pri unovčljivem znesku, ki je že vključen med prihodke in njegova izterjava ni več možna, se ta pripozna kot odhodek, pri tem se ne popravlja znesek prvotno pripoznanih prihodkov. Nekateri banke kljub ugotovljeni negotovosti in izvedbi individualnega tveganja še vedno nadaljujejo s pripoznavanjem obrestnih prihodkov (zamudne obresti, ostali prihodki), druge izvedejo 100% rezervacijo za razmejene zapadle obresti in druge zapadle prihodke.

Z ocenitvijo celotnega posojila dobimo njegovo nadomestljivo vrednost. Če je ta nižja od knjigovodske vrednosti, pripoznamo izgubo v izkazu poslovnega izida.

²⁴ Sindicirano posojilo je posojilo, ki ga organizira skupina dveh ali več bank pod enotnimi pogoji, ki veljajo za vse udeležene banke. Pri tem se ustvari pogodbeno obvezna sindikata banka, da zagotovi določeno količino finančnih sredstev pod določenimi pogoji in za določeno osebo (Simonič, 2003, str. 7)

Če kasneje pride do dogodka, ki zmanjša izgubo po izvedeni oslabitvi (kasnejše plačilo posojila), moramo oslabitve odpraviti. To naredimo z zmanjšanjem konta popravkov vrednosti.

4.6. Primer izračuna oslabitve bančnega posojila

Banke se pri odobritvi posojil srečujejo predvsem s kreditnim tveganjem, ki posledično vodi v neplačilo glavnice ali obresti na glavnico. Razlika, ki jo uvaja MSRP, je oblikovanje rezervacij oz. oslabitev, ko se dejanski dogodek izgube zgodi, ne ko ga pričakujemo. V tem poglavju je predstavljen praktičen primer, ko v banki pride do primera neplačila ter kako banka v tem primeru izračuna znesek oslabitve posojila in ga poknjiži.

Pričetek pogodbenega razmerja med banko in komitentom se začne na dan 14. marca 2007, ko banka odobri individualno pomembno posojilo komitentu v višini 450.000,00 EUR za dobo treh let. Pri tem zaračuna stroške odobritve posojila v višini 0,1% glavnice, kar predstavlja 450,00 EUR in se upošteva pri izračunu EOM. Obrestna mera je sestavljena iz spremenljive obrestne mere (6 mesečni EURIBOR), ki na dan 14. 3. 2007 znaša 3,96%²⁵, in fiksnega pribitka v višini 1,5%. Komitent ob odobritvi posojila slednje zavaruje s hipoteko, katere vrednost je 200.000,00 EUR, vendar je njena unovčitev možna v dveh letih.

V spodnji tabeli je prikazan amortizacijski izračun za omenjeno posojilo. Podrobnejši izračuni so podani v Prilogi 4.

Tabela 2: Amortizacijski načrt za dano bančno posojilo (v EUR)

Datum odobritve in odplačil	15. 3. 2007	14. 3. 2008	14. 3. 2009	14. 3. 2010	SKUPAJ
Odobreno posojilo	450.000,00				
Odplačilo glavnice		150.000,00	150.000,00	150.000,00	450.000,00
Obresti		24.570,00	16.380,00	8.190,00	49.140,00
Obresti + glavnica		174.570,00	166.380,00	158.190,00	
Provizija		221,05	151,28	77,67	450,00
Prihodki (obresti + provizija)		24.791,05	16.531,28	8.267,67	49.590,00
Osnova na datum		299.771,05	149.922,33	0,00	

Vir: Lastni izračun, 2007.

Osnovni izračuni v amortizacijskem izračunu:

- **Glavnica** je enakomerno razporejena čez celotno dobo posojila, kar pomeni 150.000,00 EUR letno.
- **Obresti** izračunamo glede na preostalo glavnico z uporabo dane obrestne mere ($i = 5,46\%$), njihova vsota znaša 49.140,00 EUR.

²⁵ Z obrati spremenljive obrestne mere vsakih 6 mesecev ponovni izračun EOM ni potreben.

- **Stroške odobritve** po MSRP razmejujemo skozi celotno življenjsko dobo posojila, kar pomeni, da znesek v višini 450,00 EUR, ki ga komitent plača ob odobritvi posojila, razporedimo na dobo posojila. V SRS so se stroški odobritve ob plačilu v celotnem znesku pripoznali med prihodki. Izračun razmejitev stroškov je natančneje prikazan v Prilogi 4.

Že ob odobritvi posojila je banka opazila, da ima komitent finančne težave. Kljub verjetnosti neplačila mora banka ob začetku pripoznati celoten znesek posojila po pošteni vrednosti, čemur dodamo stroške odobritve posojila (znesek posojila ob odobritvi znaša 450.450,00 EUR). Po letu dni komitent ne plača niti glavnice niti obresti.

Stanje po enem letu je naslednje:

Tabela 3: Stanje odprtih terjatev po enem letu

Na posojilih se v bilanci stanja izkaže:

Zapadla glavnica	150.000,00 EUR
Nezapadla glavnica	300.000,00 EUR
Zapadle obresti	24.570,00 EUR
Prilagoditev za provizijo ²⁶	228,95 EUR

Vir: Lastni izračun, 2007.

Ker v tem primeru obravnavamo negotovo posojilo (opazimo šele prve znanilce izgube in še vedno obstaja verjetnost poplačila), banka prihodke iz naslova obresti in razmejene provizije knjiži preko prihodkov v izkazu poslovnega izida in odpre terjatve iz naslova obresti. V primeru neplačila se opravi knjižba preko odhodkov iz naslova obresti in popravkov vrednosti za terjatve iz obresti. Enako v primeru zamudnih obresti.

Tabela 4: Stanje pričakovanih prihodkov po enem letu

Prihodki iz obresti	24.570,00 EUR
Prihodki iz razmejenih provizij	228,95 EUR
SKUPAJ	24.798,95 EUR

Vir: Lastni izračun, 2007.

V drugem letu se banka odloči, da bo komitent zaračunala zamudne obresti v višini 11,5%²⁷, ki povečajo obrestne prihodke. Hkrati bo preverjala komitenta za vsako trimesečje.

Konec prvega kvartala drugega leta ima banka naslednje stanje v bilanci stanja:

²⁶ Razlika med celotno provizijo in še nerazmejeno provizijo.

²⁷ Zakonsko določene zamudne obresti.

Tabela 5: Stanje odprtih postavk konec prvega kvartala drugega leta

Zapadla glavnica	150.000,00 EUR
Nezapadla glavnica	300.000,00 EUR
Zapadle obresti	24.570,00 EUR
Prilagoditev za provizijo	191,13 EUR
Obr. zapadle zamudne obresti	20.075,55 EUR
SKUPAJ	494.836,68 EUR

Vir: Lastni izračun, 2007.

V izkazu poslovnega izida se še dalje pripoznavajo prihodki iz naslova obresti v višini 4.095,00 EUR, provizij v višini 37,82 EUR in zamudnih obresti v višini 20.075,55 EUR.

Banka v primeru nepovrnjenih zneskov unovči zavarovanje, v našem primeru hipoteko. Poplačilo iz hipoteke v višini 200.000,00 EUR lahko banka pričakuje čez dve leti (v prvem kvartalu tretjega leta). Pri tem se mora vrednost hipoteke diskontirati na sedanjo vrednost z uporabo EOM, izračunane ob pripoznanju posojila. Če bi pričakovali, da komitent v prihodnosti povrne del pogodbeno določenih plačil, vendar ne v celoti, se morajo upoštevati tako denarni tokovi prihodnjih plačil komitenta, diskontirani na sedanjo vrednost, kot tudi denarni tok iz unovčitve zavarovanja, diskontiran na sedanjo vrednost. Oцени se razlika, ki nastane v primerjavi z izkazano knjigovodsko vrednostjo finančnega sredstva. Če je razlika pozitivna (knjigovodska vrednost je višja), banka oblikuje znesek oslabitve. Glede na to, da banka denarnih tokov pričakovanih plačil s strani komitenta ne pričakuje, upošteva le denarni tok iz unovčitve hipoteke.

Sedanja vrednost hipoteke, diskontirane po EOM, znaša 179.640,64 EUR (Izračun v Prilogi 4).

Oslabitev banka oblikuje kot razliko med odplačno vrednostjo posojila pred oslabitvijo in zneskom denarnega toka iz naslova hipoteke, ki bo poplačan čez dve leti.

Tabela 6: Izračun oslabitve

Odplačna vrednost posojila pred oslabitvijo	494.836,68 EUR
Ocenjeni denarni tok iz naslova unovčitve hipoteke	0 EUR
Diskontirane na sedanjo vrednost z uporabo EOM	179.640,64 EUR
Oslabitev	315.196,05 EUR
Nova odplačna vrednost po oslabitvi	179.640,64 EUR

Vir: Lastni izračun, 2007.

Oslabitev posojila v bilanci stanja knjižimo kot popravek vrednosti posojila ter knjižimo v breme poslovnega izida v izkazu poslovnega izida.

Z novo odplačno vrednostjo posojila se ponovno izračunajo denarni tokovi. V našem primeru bo poplačilo posojila po novi odplačni vrednosti sledilo v dveh letih (črpanje iz hipoteke). Pomembna sprememba nastane pri izračunu obrestnih prihodkov, katere računamo po odpisu dela posojila. Upoštevati moramo, ne več navadno obrestno mero, temveč EOM in na tej osnovi dalje računati možne oslabitve. Izračunavamo tehnične obresti.

Tabela 7: Izračun denarnega toka po oslabitvi posojila (v EUR)

	1. leto	2. leto	
Preostala glavica	189.547,16	179.640,64	
"Tehnične obresti"	10.452,84	9.906,53	20.359,36

Vir: Lastni izračun, 2007.

4.7 Vpliv prehoda na MSRP na poslovni izid bank

Izkaz poslovnega izida za leto 2006 je občutil vplive enkratnih učinkov prehoda na MSRP (obveznost poročanja po MSRP se je za banke začela s 1. 1. 2006). Ti so predstavljeni v spodnji tabeli. Za leto 2005 so podatki preračunani zaradi primerljivosti s podatki za leto 2006.

Tabela 8: Glavne postavke prirejenega izkaza poslovnega izida

	Znesek v mio SIT		Nominalna rast v %	
	2005	2006	2005/2004	2006/2005
Čiste obresti	151.324	164.175	5,4	8,5
Čiste opravnine	67.509	73.753	9,1	9,2
Čisti učinki iz trgovanja	16.972	23.781	-15,7	40,1
Čisti drugi finančni učinki	10.001	19.805	165,9	98,0
Neto ostalo	5.490	8.934	-7,3	62,7
Bruto dohodek	251.296	290.448	6,8	15,6
Operativni stroški	155.141	167.213	5,8	7,8
Od tega: stroški dela	82.069	87.277	5,0	6,3
Neto dohodek	96.155	123.235	8,5	28,2
Oslabitve in rezervacije	-33.572	-28.961	3,2	-13,7
Rezultat pred obdavčitvijo	62.583	94.274	11,5	50,6
Rezultat po obdavčitvi	50.178	72.567	36,5	44,6

Vir: Letno poročilo, 2007.

Rezultat banke v obliki dobička pred obdavčitvijo je za leto 2006 presegal 50% rast glede na leto 2005.

Bančna posojila so v letu 2006 ohranjala visoko rast, ki jo spremljamo že dalj časa. Posledice vidimo v rasti obrestnih prihodkov, ki sicer delno prikazujejo vzporedno rast obrestnih mer in manjšo spremembo v porazdelitvi postavk (postavka provizije iz kreditnih poslov se prestavi med obrestne prihodke). Opazimo lahko, da na odobravanje posojil ukinjanje previdnosti pri oblikovanju rezervacij ni vplivalo negativno, temveč je od banke zahtevalo, da zaradi konkurenčnih pogojev na trgu, zniža kriterije zadolževanja z bančnimi posojili. Vzrok za rast posojil je torej ohranjanje konkurence na trgu in nadaljevanje cikličnosti odobravanja v ugodnih gospodarskih razmerah, ne moremo pa govoriti o enkratnih učinkih prehoda na MSRP.

Če si ogledamo le direktne učinke prehoda na MSRP, banke med glavnimi dejavniki porasta omenjajo dva vpliva. Prvi je čisti učinek trgovanja, kamor se uvrstijo vrednostni papirji s spremenjenim vrednotenjem po poštenu vrednosti.

Drugi je postavka oslabitev in rezervacij, ki jo bom obravnavala podrobneje. SRS 2001 je omogočal oblikovanje t.i. pasivnih rezervacij, s čimer je banka zmanjšala izpostavljenost kreditnemu tveganju. S preходом pa je previdnostni motiv oblikovanja rezervacij nadomestilo oblikovanje na podlagi realiziranih dogodkov.

Bančni sistem v Sloveniji je zato v zadnjem letu občutil močen upad v oblikovanju rezervacij in oslabitev. Z novimi standardi so se zelo oddaljili od prej uporabljenih predpisov Banke Slovenije (Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic – Uradni list RS št. 85/2002 – uporabljen do konca leta 2005). Po poročanju Banke Slovenije so banke v letu 2006 oblikovale 24% manj rezervacij kot leto poprej.

Razloge lahko med drugim iščemo v sprostitvi:

- rezervacij za splošna bančna tveganja (po Zakonu o bančništvu (ZBan, 1999) del temeljnega kapitala),
- rezervacij za deželna tveganja,
- rezervacij za druga znana tveganja,
- posebnih rezervacij za terjatve, razvrščene v skupino A (med popravke vrednosti),
- posebnih rezervacij za izravnavo po skupinah,
- posebnih rezervacij za zunajbilančne obveznosti.

(Priloga 1: Pregled najpomembnejših sprememb pri računovodskem izkazovanju posameznih postavk bilance stanja v povezavi s postavkami izkaza poslovnega izida glede na nov kontni okvir.)

Medtem ko je v Sloveniji oblikovanje rezervacij doživelo upad, je zanimiv podatek, da je za večino držav novo oblikovanje rezervacij po MSRP strožje od prej uporabljenih nacionalnih standardov (Slapničar, 2006, str. 35).

Poleg obeh zgoraj omenjenih vplivov med enkratne učinke prehoda na MSRP uvrščamo tudi izgubo iz naslova danih posojil in terjatev. S preходом na MSRP so se namreč stornirale izgube, ki so bile oblikovane v preteklosti, in sicer na račun oblikovanja popravkov dvomljivih in nedonosnih kreditov.

Za banko dobiček pomeni višjo davčno obveznost. V Sloveniji so podlaga za davčno priznane prihodke in davčno priznane odhodke prihodki in odhodki iz izkaza poslovnega izida, sestavljenega v skladu z zakoni in računovodskimi standardi. Spremembe, ki so nastale ob prehodu na MSRP, so se po Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb preko prihodkov in odhodkov iz poslovnega izkaza vključile v davčno osnovo z izjemo razlik, ki so se s preходом izkazale v postavki prevrednotovalnega popravka kapitala (Pojasnila DURS).

Poleg države koristi iz naslova višjega dobička občutijo tudi lastniki. Čisti dobiček (po odbitku davkov) se glede na delež, ki ga imajo v kapitalu, deli med lastnike (ostali delež poveča osnovni kapital banke in rezerve, del ostane nerazporejenega).

5. SKLEP

Slovenija je z vstopom v Evropsko unijo leta 2004 hkrati vstopila v enotni finančni trg in sprejela poenoteno zakonodajo Evropske unije. Na področju računovodenja je sprememba vplivala na gospodarske družbe, ki so se morale v predpisanih časovnih obdobjih prilagoditi novim računovodskim standardom. Podjetja, ki kotirajo na borzi, banke in zavarovalnice so zakonsko uskladila poslovanje v skladu z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja. S poenotenjem pravil so dobili uporabniki računovodskih informacij primerljive podatke na mednarodni ravni.

Banke so bile zavezane, da izdelajo računovodske izkaze po novih MSRP za leto 2006. Zaradi primerljivosti podatkov so prevrednotile bilančne postavke v bilanci stanja za leto 2005, medtem ko so se vse prilagoditve, ki so se nanašale na prevrednotene postavke, pripoznale v otvoritveni bilanci za leto 2006. Ključno za banko je bilo prevrednotenje finančnih naložb na pošteno vrednost in spremenjena razvrstitev finančnih instrumentov ob pridobitvi, ki definira razvrstitev finančnih sredstev v naslednje skupine: finančno sredstvo po poštenu vrednosti skozi poslovni izid - v posesti za trgovanje, finančne naložbe v posesti do zapadlosti, posojila in za prodajo razpoložljiva finančna sredstva.

Bančna posojila so s prehodom na MSRP doživela spremembe v vrednotenju, banke pa so se morale soočiti z manj previdnim oblikovanjem rezervacij in oslabitev, zaradi česar so se dodatno izpostavile kreditnemu tveganju. Banka Slovenije je za obvladovanje tveganja določala oblikovanje bonitetnih skupin, ki so s prihodom novih računovodskih standardov izgubile pomen. Banke morajo namreč za zunanje informiranje uporabljati kriterije računovodenja na podlagi MSRP. S sprostitev splošnih rezervacij se njihovo oblikovanje določa šele ob neizpolnitvi predpisanih kriterijev in nastanku izgube. S prilagoditvijo rezervacij, z zmanjšanjem že obstoječih rezervacij in prenosom dela rezervacij med popravke kapitala (rezervacije za komitente bonitetne skupine A) je bil dosežen boljši poslovni rezultat, prikazan v izkazu poslovnega izida. Dobiček je bil v letu 2006 v povprečju kar 50% višji glede na preteklo leto.

Slabost spremembe v sistemu oblikovanja oslabitev in rezervacij je torej soočenje bank z večjim kreditnim tveganjem. Banke morajo najti primerno ravnovesje med tveganjem in donosom in temu primerno reagirati. Večja razpršenost izpostavljenosti, usmerjena v manj tvegane panoge, boljša presoja kreditne sposobnosti posojilojemalca in kvalitetnejše zavarovanje posojil, je le nekaj načinov obvladovanja kreditnega tveganja. Banka na drugi strani z višjim dobičkom dosega svoje cilje, lastniki bank so deležni višjih dividend in delitev

dobička. Višji dobički pa pomenijo tudi višjo davčno osnovo in s tem davke, ki pritekajo v državno blagajno.

6. LITERATURA

1. Anadolli Sonja: The influence of IFRS on banks balance sheet and capital. Bančni vestnik- special issue, Ljubljana, 54(2005), 7/8, str. 65-69.
2. Čuček Renata: Prehod od načela previdnosti k načelu poštene vrednosti. Revizor, Ljubljana, 12(2001), 1, str. 28-41.
3. Čuček Renata: Prvo poročanje po MSRP. Revizor, Ljubljana, 16(2005), 3/4, str. 69-106.
4. Dimovski Vlado, Gregorič Aleksandra: Temelji bančništva. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 181 str.
5. Fabozzi J. Frank, Modigliani Franco, Jones J. Frank, Ferri G. Michael: Foundations of financial markets and insitutions. 3rd Edition. New Jersey : Prentice Hall, 2002. 663 str.
6. Freixas Xavier, Rochet Jean-Charles: Microeconomics of banking. 4th print. Cambridge : MIT Press, 1999. 312 str.
7. Geisst Charles R.: A guide to financial institutions. United Kingdom : Palgrave Macmillan, 2nd edition, 1993. 161 str.
8. Hren Tibor, Jašovič Božo: Uporaba izvedenih finančnih instrumentov v bančništvu in sistemska tveganja. Bančni vestnik, Ljubljana, 55(2006), 1/2, str. 29-31.
9. Komerički Tina: Vpliv razvrstitve dolžnikov na oblikovanje bančnih rezervacij. Revizor, 15(2004), 3, str. 64-78.
10. Mednarodni standardi računovodskega poročanja 2004 z mednarodnimi računovodskimi standardi in pojasnili strokovnega odbora za pojasnjevanje. Ljubljana : Zveza računovodij in finančnikov, 2006.
11. Odar Marjan: Ponazoritve knjiženj najpogostejših in bolj zapletenih poslovnih dogodkov. IKS, Ljubljana, 29(2002), 9/10, str. 7-257.
12. Petrinja Petelin Tanja: Računovodski vidik obvladovanja tveganja s pomočjo finančnih inštrumentov. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 87 str.
13. PriceWaterhouseCoopers: IFRS für Banken. 3. Auflage. Frankfurt am Main : Fachverlag Moderne Wirtschaft, 2005. 1298 str.
14. Projektna skupina za uvedbo mednarodnih standardov računovodskega poročanja: Prehod na uporabo MSRP in potrebne spremembe domače zakonodaje. Revizor, Ljubljana, 2004, 1, str. 163-164.
15. Ribnikar Ivan: Monetarna ekonomija I. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 431 str.
16. Simonič Borut: Pojem in organizacija sindiciranega posojila. Bančni vestnik, Ljubljana, 52(2003), 11, 6-11 str.
17. Slapničar Sergeja: Vpliv uvedbe MSRP na bilance bank. Bančni vestnik, Ljubljana, 55(2006), 1/2, str. 35-37.

18. Slovenski računovodski standardi 2001: Slovenski inštitut za revizijo. 3. izdaja. Ljubljana : Zveza računovodij in finančnikov, 2004. 357 str.
19. Šević Željko: Redesigning the financial system: A puzzle of the institutional choice or capacity building?. University of Niš, Economics and Organization, 1 - 2001. str. 35-48.
20. Vezjak Blanka: Primerjava SRS 2001 in MSRP 2004 – uvod v SRS in oblike računovodskih izkazov. Revizor, Ljubljana, 15(2004), 12, str. 28-46.
21. Vezjak Blanka: Temeljne značilnosti mednarodnih standardov računovodskega poročanja. Revizor, Ljubljana, 15(2004a), str. 96-117.
22. Volskis Edgars: Prvi prevzem MSRP se začinja. Bančni vestnik, Ljubljana, 54(2005), 3, str. 40-42.

7. VIRI

1. Commission Regulation (EC) No 1725/2003.
[URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R1725:EN:NOT>], 29.03.2003
2. Financial instruments under IFRS - Revised IAS 32 and IAS 39 and IFRS 7. PriceWaterhouseCoopers, 2006. 40 str.
3. History of IASB.
[URL: <http://www.iasb.org/About+Us/About+the+Foundation/History.htm1>], 5.5.2007.
4. Horvat Tatjana: Čisti računi: Zakaj razlike v novih bilancah in pri dobičkih bank. Finance, Ljubljana, 124, 29.6.2006.
5. IASs/IFRSs, SICs and IFRICs adopted by the Commission.
[URL : http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/ias_en.htm], 10.7.2007.
6. IFRS and BASEL II - Similarities and differences. PriceWaterhouseCoopers, 2005, 33 str.
7. Interno gradivo ZBS, 2007.
8. Letno poročilo : za leto 2005. Ljubljana : Banka Slovenije, 2006. 95 str.
9. Letno poročilo : za leto 2006 : evrosistem. Ljubljana : Banka Slovenije, 2007. 111 str.
10. Nadzor bančnega poslovanja – Proces ocenjevanja tveganja. Ljubljana : Banka Slovenije, 2007. 51 str.
11. Pojasnilo DURS, št. 4200-117/2006.
[URL:http://www.durs.gov.si/si/davki_predpisi_in_pojasnila/davek_od_dohodkov_pravnih_oseb_pojasnila/davcna_osnova/prihodki/davcna_obravnavna_ob_prehodu_na_msrp_ozir_oma_srs_2006/], 24. 5. 2006.

12. Poročilo finančni stabilnosti : evrosistem. Ljubljana : Banka Slovenije, 2007. 140 str.
13. Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2005. Ljubljana : Banka Slovenije, 2006. 26 str.
14. Regulation (EC) No 1606/2002.
[URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R1606:EN:HTML>], 11.09.2002.
15. Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 28/2007).
16. Sklep o upravljanju s tveganju in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 135/2006).
17. Sklep razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/2002).
18. Slovar Evropske skupnosti.
[URL: <http://www.oeaw.ac.at/eif/competition/si/downloads/GLOSSARY.SI.pdf>], 10.7.2007.
19. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 131/2006).
20. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1) (Uradni list RS, št. 42/2006).
23. Zakon o potrošniških kreditih (ZpotK-UPB1) (Uradni list RS, št. 77/2004).
24. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gospodarskih družbah (ZDG-H) (Uradni list RS, št. 139/2004).

SLOVAR UPORABLJENIH TUJIH IZRAZOV IN KRATIC

- Accounting Regulatory Committee (ARC) – Računovodski urejevalni odbor
- available-for-sale financial asset – za prodajo razpoložljivo finančno sredstvo
- balance sheet – bilanca stanja
- Commission Regulation – Uredba Komisije
- fair value – poštena vrednost
- financial asset at fair value - finančno sredstvo po pošteni vrednosti
- financial instrument – finančni inštrument
- Held-to-maturity investments – finančna naložba v posesti do zapadlosti
- International Accounting Standards (IAS) – Mednarodni računovodski standardi (MRS)
- International Accounting Standards Board (IASB) – Upravni odbor za mednarodne računovodske standarde (UOMRS)
- International Accounting Standards Committee (IASC) – Odbor za mednarodne računovodske standarde (SMRS)
- International Financial Reporting Standards (IFRS) – Mednarodni standardi računovodskega poročanja (MSRP)
- International Organization of Securities Commissions (IOSCO) – Mednarodna organizacija komisij vrednostnih papirjev
- loans – posojila
- provisions - rezervacije
- receivables – terjatve
- regulation – uredba
- Standing Interpretations Committee (SIC) – Strokovni odbor za pojasnjevanja (SOP)
- United States Generally Accepted Accounting Principles (US GAAP) - Splošno sprejeta računovodska načela v Združenih državah Amerike

PRILOGE

SEZNAM PRILOG

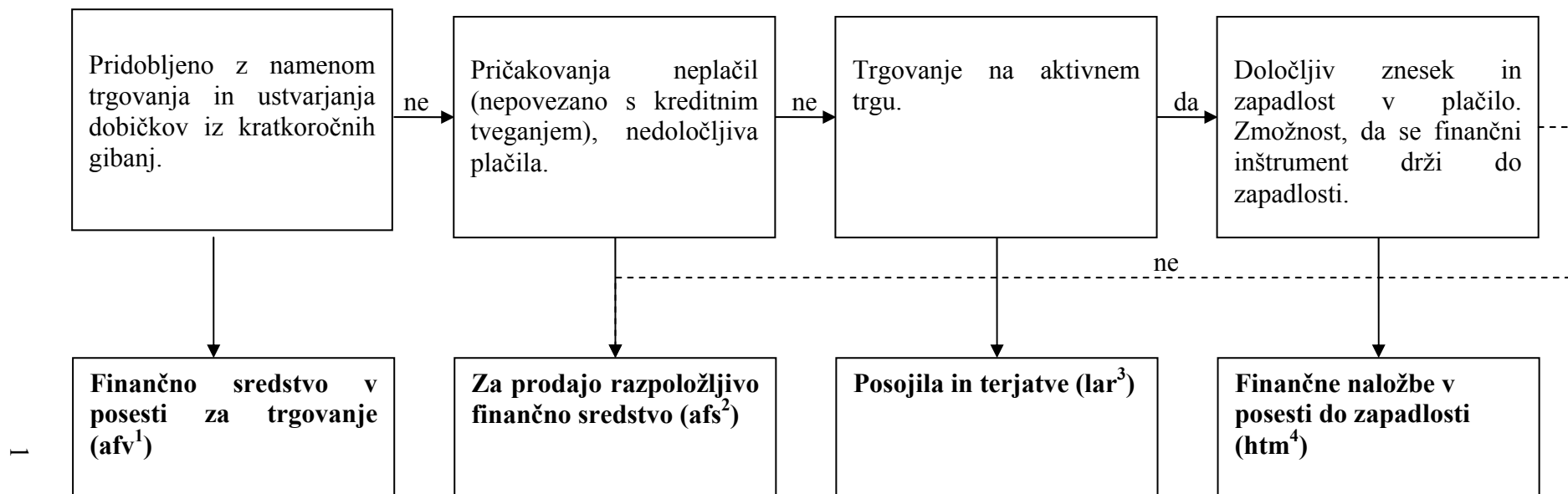
PRILOGA 1: Klasifikacija finančnih instrumentov

PRILOGA 2: Odprava pripoznanja finančnega sredstva

PRILOGA 3: Razvrščanje finančnih sredstev in prevzetih obveznosti v skupine

PRILOGA 4: Podrobnejši prikaz izračuna primera oslabitve

PRILOGA 1: Klasifikacija finančnih inštrumentov

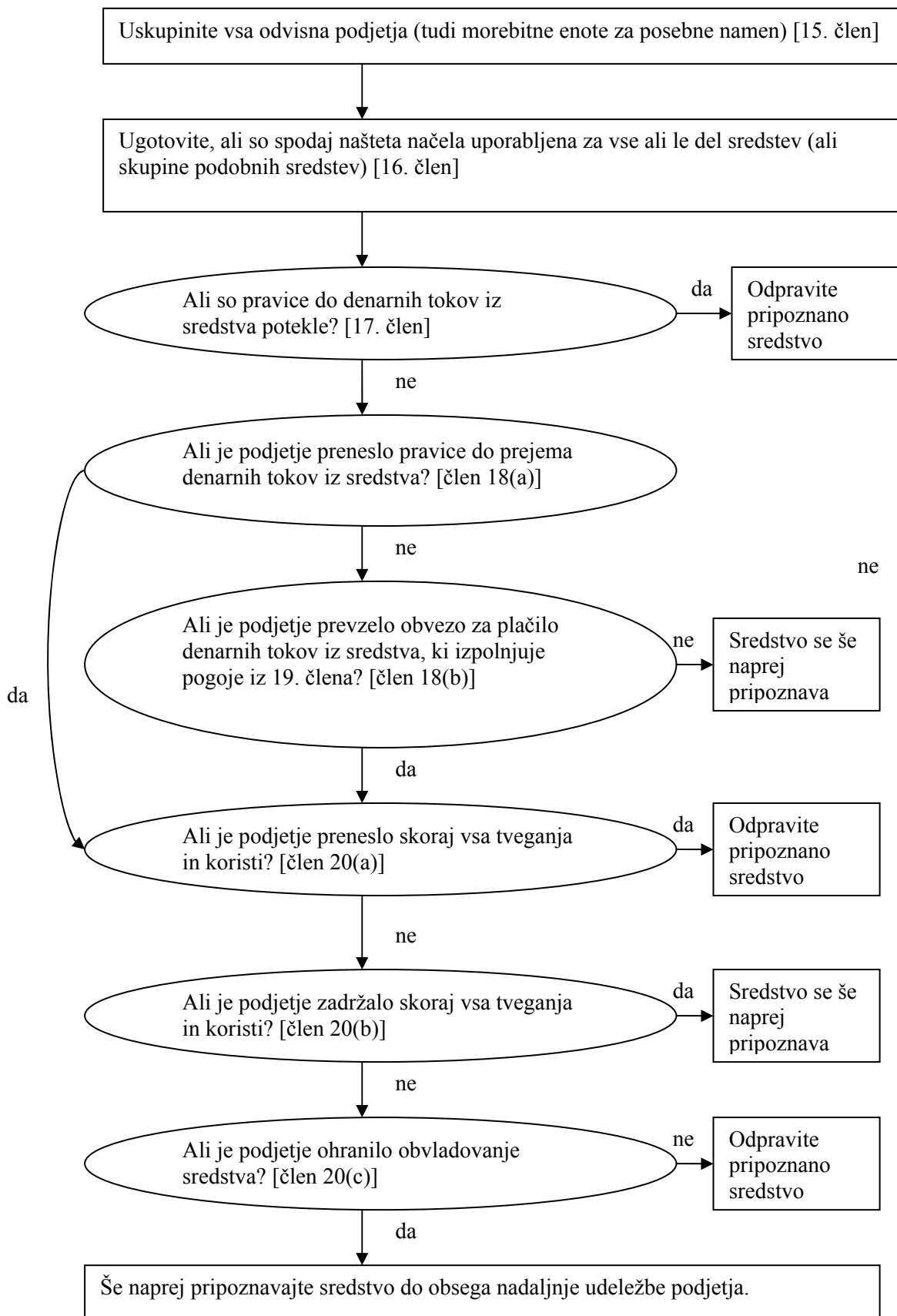
¹ afv – financial asset at fair value

² afs – available-for-sale

³ lar – loans and receivables

⁴ htm – held-to-maturity

PRILOGA 2: Odprava pripoznanja finančnega sredstva

Vir: MRS 39 – AG 36, 2006.

PRILOGA 3: Razvrščanje finančnih sredstev in prevzetih obveznosti v skupine

Skupina A:

- a) do Banke Slovenije, Republike Slovenije, Evropske centralne banke, Evropskih skupnosti, vlad in centralnih bank drugih držav Cone A,
- b) do dolžnikov, za katere se ne pričakujejo težave s plačevanjem obveznosti in ki plačujejo svoje obveznosti ob dospelosti oziroma izjemoma z zamudo do 15 dni,
- c) ki so zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem iz 14. člena Sklepa o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic.

Skupina B:

- a) za katere se ocenjuje, da bodo poravnali dospele obveznosti, vendar je njihovo finančno stanje trenutno šibko, ne kaže pa, da bi se v bodoče bistveno poslabšalo,
- b) ki plačujejo obveznosti z zamudo do 30 dni, občasno tudi z zamudo od 31 do 90 dni.

Skupina C:

- a) za katere se ocenjuje, da denarni tokovi ne bodo zadostovali za redno poravnavanje dospelih obveznosti,
- b) ki plačujejo obveznosti z zamudo do 90 dni, občasno tudi z zamudo od 91 do 180 dni
- c) ki so izrazito podkapitalizirani,
- d) ki nimajo zadostnih dolgoročnih virov sredstev za financiranje dolgoročnih naložb,
- e) od katerih banka ne prejema tekoče zadovoljivih informacij ali ustrezne dokumentacije v zvezi s poravnavanjem obveznosti.

Skupina D:

- a) za katere obstaja velika verjetnost izgube dela finančnega sredstva oz. plačila po prevzeti obveznosti,
- b) ki plačujejo obveznosti z zamudo nad 90 dni do 180 dni, občasno tudi z zamudo od 181 do 360 dni,
- c) ki so nesolventni,
- d) za katere je bil pri pristojnem sodišču vložen predlog za začetek postopka prisilne poravnave ali stečaja,
- e) ki so v sanaciji oz. postopku prisilne poravnave,
- f) ki so v stečaju.

Skupina E:

- a) za katere se ocenjuje, da sploh ne bodo poplačani,
- b) s sporno pravno podlago,
- c) ki plačujejo obveznosti z zamudo nad 360 dni.

Skupina P:

- a) finančna sredstva oz. prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah, za katere banka pri posamični oceni ugotovi, da je potrebna oslabitev ali oblikovanje rezervacij.

PRILOGA 4: Podrobnejši prikaz izračuna primera oslabitve

Podatki:

Glavnica = 450.000,00 EUR, odplačuje 3 obdobja

Obrestna mera = 5,46 % (3,96 % - 6M EURIBOR + 1,5 % - pribitek)

Stroški odobritve = 450,00 EUR

1. Izračun obresti:

*Obresti = preostala zapadlost * obrestna mera*

Odplačila (v EUR)	Preostala zapadlost do posameznega obroka (v EUR)	Obresti (v EUR) ¹	Obresti + obrok odplačila (v EUR)
150.000,00	450.000,00	24.570,00	174.570,00
150.000,00	300.000,00	16.380,00	166.380,00
150.000,00	150.000,00	8.190,00	158.190,00
		49.140,00	

¹Primer izračuna obresti:

24.570,00 = 450.000 * 5,46 %

16.380,00 = 300.000 * 5,46 %

8.190,00 = 150.000 * 5,46 %

2. Izračun stroškov odobritve in razmejitev na celotno obdobje posojila:

EOM = 0,0551464

Osnova izračuna 1 (v EUR)	Pričakovan prihodek (v EUR)	Strošek odobritve (v EUR)	Osnova izračuna 2 (v EUR)
-449.550,00 ¹			
174.570,00	24.791,05 ²	221,05 ³	299.771,05 ⁴
166.380,00	16.531,28	151,28	149.922,33
158.190,00	8.267,67	77,67	0,00
		450,00	

¹ 450.000,00 – 450,00 = 449.550,00 (stroški odobritve se plačajo od odobritvi posojila)

² **Pričakovan prihodek = EOM*osnova 1 (449.550,00)**

V naslednjem obdobju se za izračun upošteva postavka osnova izračuna 2.

Primer: 299.771,05*EOM = 16.531,00

³ **Provizija = prihodek – obresti**

Primer: 24.791,05-24.570,00 = 221,05

⁴ **Osnova = (glavnica – plačilo stroška odobritve (450,00))+provizija**

V naslednjem obdobju pri izračunu upoštevamo postavko osnova izračuna 2.

Primer: 299.771,05+151,28 = 149.922,33

3. Izračun zamudnih obresti:

*Znesek neplačila * zamudna obrestna mera = znesek zamudnih obresti*

174.570,00 * 11,5 % = 20.075,55

4. Izračun sedanje vrednosti hipoteke:

	1. leto (v EUR)	2. leto (v EUR)	SKUPAJ (v EUR)
Sedanja vrednost hipoteke	189.5487,16	179.640,64	
Tehnične obresti	10.452,84	9.906,53	20.359,36

Sedanja vrednost hipoteke

$$189.547,16 = \frac{200.000,00}{(1 + EOM)}$$

$$179.640,64 = \frac{200.000,00}{(1 + EOM)^2}$$

Tehnične obresti:

$$10.452,84 = 189.547,16 * EOM$$

$$9.906,53 = 179.640,64 * EOM$$

